

НАВРҶЗ ХУҶАСТА БОД!

ИНСОН, ҲУҚУҚ ВА ОЗОДИҶОИ ОН АРЗИШИ ОЛӢ МЕБОШАНД

МИНБАРИ

ҲУҚУҚШИНОС

НАШРИЯИ ФАКУЛТЕТИ ҲУҚУҚШИНОСИИ ДМТ

№1 (8) 19-УМИ МАРТИ СОЛИ 2014, ЧОРШАНБЕ

Чашни Наврӯз, ки имрӯзҳо ба хонадони ҳар як сокини кишвари маҳбуи мо бо қадамҳои сабзу баҳоронаи худ ба меҳмонӣ омадааст, дар миёни дигар ойину маросимҳои мардуми мо аз ҷумлаи куҳантарин ва азизтарин суннатҳои миллии мебошад.

Зухри Наврӯз ба воқеаву устураҳои бузурги кайҳониву ҳамосие мепайвандад, ки ба сарнавишти ҳамаи фарзандони Ҳазрати Одам алоқамандӣ дорад.

Наврӯз дар радифи суннатҳои миллии халқҳои мухталифи олам ҳамагонитарин чашни мардумӣ мебошад, ки бо рӯҳи зиндагисози хеш ҳаёти башариятро мунаввар месозад.

ДАР ИН ШУМОРА:

УСТОДИ ХИРАДМАНД ВА ИНСОНИ КОМИЛ

Устод зиёда аз 40 соли умри пурбаракати хешро дар таълим ва тарбияи шогирдон гузаронидаанд. Гумон аст, ки имрӯз дар Тоҷикистон ҳуқуқшиносе устод Ашӯрбой Имомовичро нашиносад ва эҳтиром накунад. Устод дар ҳаёти шахсияшон хеле шахси хоксор, меҳрубон ва хайрхоҳ ҳастанд...

САҲ. 3

20-СОЛАҒӢ МУБОРАК, КАФЕДРАИ ҲУҚУҚӢ БАЙНАЛМИЛАЛӢ!

Баъди ба даст овардани истиқлолият, муносибатҳои хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишвару созмонҳои байналмилалӣ мунтазам рушд карданд, ки дар ҷомеаи ҷаҳонӣ чун узви комилҳуқуқ эътироф шуд. Аз ин нигоҳ, зарурияти тайёр намудани ҳуқуқшиносони сатҳи байналмилалӣ ба вучуд омад...

САҲ. 4-5

АДОЛАТИ СУДӢ ДАР ЗАМОНИ ХАЛИФАҶОИ РОШИДИН

САҲ. 7

НАВРҶЗ ВА ТАЪРИХИ ПАЙДОИШИ ОН

Ҳар як миллату давлат дар таърихи ниёгони худ чашнҳое дорад, ки бо истиқбол гирифтани онҳо аз фарҳанги чандҳазарсолаи худ огоҳ шуда, ба ин васила тухми худшиносии миллиро дар қалби наслҳои оянда ҷой мекунад. Ҳамин тавр мо бояд таърихи Наврӯзро, ки ҳамчун чашни миллии мо ҳар сол қайд мешавад, хуб донем ва огаҳӣ дошта бошем, ки баргузори ин чашн кадом рӯз аст ва чаро онро Наврӯз меноманд.

САҲ. 8

В данной статье мы рассмотрим проблему самостоятельного чтения на иностранном языке в группах МПД юридического факультета. Она может существенно изменить отношение студентов к предмету, дать им возможность практиковаться в самой деятельности-чтении и улучшить владение иностранным языком. Самостоятельное чтение - это внеклассное дополнительное самостоятельное чтение (с целью извлечения информации) текста по выбору из списка, рекомендованного учителем.

Задача самостоятельного чтения в свете гуманизации школы, представить студентам свободу выбора текстов в соответствии с направленностью выбора текстов в соответствии с направленностью их личности, структурой интересов. Самостоятельное чтение может осуществляться только по принципу добровольности, поскольку самая бесполовая позиция принуждает студента. Проблема самостоятельного чтения, сегодня актуальна, требуется ее дальнейший исследования в плане изучения читательских интересов, разработки принципов отбора материалов для чтения. Как же привлечь студентов к самостоятельному чтению на иностранном языке? Мы видим два направления в решении данной проблемы:

1) Формировать мотивацию данного вида речевой деятельности, прививать интерес к чтению;

2) Научить студентов преодолевать языковые трудности при чтении, извлекать информацию из текста.

Формирование мотивации чтения на иностранном языке тесно связано с самой деятельностью. В основе мотивации чтения лежит осознание учащимися его полезно-

сти и необходимости, а также предвосхищение чувства удовлетворения которая даёт сам процесс чтения или достижение цели чтения, получения информации. В процессе формирования личности действует и другой механизм изменения мотивации под влиянием постепенного или быстрого изменения сферы и условий деятельности. Здесь важным фактором является деятельность, которая сначала вы-

хорошо обработанные интересные тексты будут способствовать развитию интереса учащихся к данному виду речевой деятельности. Представленные в определенной системе они могут быть включены в книгу для чтения по интересам.

Эти тексты должны соответствовать возрастным интересам учащихся, отражать межпредметные связи.

Целесообразно снабдить их ап-

Большую помощь при чтении может оказать аппарат для снятия лексических и грамматических трудностей.

При самостоятельном чтении некому исправить эти ошибки, поэтому целесообразно было бы выделять в тексте смысловые веходы-содержащие основную смысловую информацию. При чтении студентов концентрируют на них свое внимание. Это особенно поможет сред-

О САМОСТОЯТЕЛЬНОМ ЧТЕНИИ СТУДЕНТОВ НА ИНОСТРАННОМ ЯЗЫКЕ

ходит далеко за пределы имеющихся потребностей, интересов, а затем формирует новые потребности, интересы и тем самым изменяет мотивацию. Другими словами, сначала учащиеся могут не иметь определенной потребности, устойчивого интереса к чтению на иностранном языке, но он читает в силу некоторых обстоятельств. Затем в процессе чтения появляются более устойчивые, адекватные по отношению к этой деятельности побуждения: интерес к процессу чтения, потребность в чтении, стремление к получению информации.

А.Н. Леонтьев назвал этот процесс сдвигом мотива на цель.

Таким образом, чем активнее включается учащийся в чтение на иностранном языке, тем большая потребность в чтении у него возникает. При этом очень важно, что студент читает. Нужны интересные и доступные по языку материалы, читая которые студенты смогли бы реализовать свою потребность в чтении, в получении нужной им информации. Умело подобранные и

паратом, помогающим учащимся ориентироваться в текстах с точки зрения их содержания, дать задания факультативного характера, которые будут направлять внимание студента на смысловую сторону читаемого, а также комментарий, частично снимающий языковые трудности и облегчающий понимание при самостоятельном чтении.

Немало важной является вторая задача - обучение учащихся преодолению языковых трудностей при самостоятельном чтении на английском языке. Не менее важной является задача обучения учащихся просмотру чтению на иностранном языке, с тем чтобы они могли ориентироваться в потоке иноязычной литературы, выбирать те статьи, книги, которые соответствуют их интересам.

Нам представляется, что задача обучения различным видам чтения на иностранном языке должна решаться в единстве с обучением видам чтения на родном языке и может стать предметом отдельного исследования.

ним и слабым студентам, для которых самостоятельное чтение на иностранном языке представляет наибольшую трудность.

Самостоятельная деятельность студентов может быть эффективной лишь в том случае, когда она хорошо подготовлена работой, выполняемой под непосредственным руководством учителя.

Важная составная часть подготовки студентов к самостоятельной работы - это формирование у них общеучебных умений: умения планировать свое время; ориентироваться в учебном материале, в частности выделять в нем главное; выполнять работу в определенной последовательности: работать с книгой, справочной литературой, ТСО; составлять план тезисы своего высказывания;

Важным источником информации для самостоятельной работы являются тексты учебника и дополнительные тексты, включаемые в учебный процесс учителем. Студентам все в большей мере следует прививать отношение к тексту как

Ахмедова Х.А.
ст. преподаватель
английского языка
кафедры иностранных
языков

к своеобразному авторитетному справочнику, который является носителем не только содержательно-смысловой информации, но и лингвистической.

В связанном тексте лексико-грамматический материал предстает в естественных, диктуемых коммуникативными значениями связях: композиция текста также может служить образцом. Поэтому целесообразно побуждать студентов к исследовательскому поиску по тексту, чтобы они могли извлекать из него необходимую информацию.

Мы надеемся что такая система текстов, из которых студент сможет выбрать интересующий его раздел, аппарат для облегчения понимания читаемого помогут в какой-то мере решить проблему самостоятельного чтения на иностранном языке.

Яке аз масъалаҳои муҳимтарине, ки дар арси байналхалқӣ мавридҳои таваҷҷуҳи хоса мебошад, ин масъалаи экологӣ бо Ҳабиб менамояд. Аз сабаби зиёд шудани заводу фабрика ва умуман технологҳои ирриҷонқунанда ҳар ғуна маводҳои нобоби зараррасон алғай як таконе бахшид, ки Ҳабиб он макрҳои марбути ки дохили давлат ва ё байналхалқӣ оиди ҳифзи ҳабини ҳамоҳанг ҳамоҳанг зараррасонанда ба табиат ҷораяндаш намоянд.

Инчунин, бо тезуғунд гардиани таъсири мутакриблии ҷамъияту табиат, ҳаробоси баъзе сарватҳои табиӣ ва тустарихӣ ҷараёни нобудсозии экосистема, ки дар натиҷа ба Ҳабиб монанди иқтисодиёти нодурусти ирриҷонқунанда бародиди-ҳанда мебошад, тавозун дар табиат вайрон гардид. Мавҷуд будани як қатор проблемаҳои глобалии экологӣ дар замири ҳозира аз ҳар як шарҳаванд талаб карда мешавад, ки дар ҳусуси маърифати экологӣ худ андеша намоянд. Якҷанд мушқилоти экологиро мисол оварда, баъдан зарурияти маърифати экологиро, ки ҳамчун таъминунандаи амнияти экологии кишвар мебошад, таҳлил ҳоҷанд намуд. Проблемаи норосии бо инчунин дастрасӣ ба он талаб менамояд, ки ин муносибату дар сатҳи қонуни танзим карда шаванд, чун ки ин масъала дар замири муносири яке аз масъалаҳои муҳими ҷомеаи ҷаҳонӣ ба шумор меравад.

Дар айни замони мавҷудии маълумоти СММ қисми зиёди аҳолии қураи замин аз норосии оби тозаи нӯшоки танҷасӣ мекашанд. Махз ҳамин буд, ки СММ дар сессияи 58-уми худ резолуцияи махсус таҳти рақами №217 оид эълон доштани солҳои 2005-2015-ро даҳоқали амалиётӣ "Об барои ҳаёт" ба тавсӣб расонид.

Чумӯри Тоҷикистон ба масоили экологӣ аҳамияти аввалиндараҷа дода, сиёсати экологии он ба тамоми ҳуқуқоти муосири ҷаҳонӣ экологӣ мутобиқ мебошад. Боиси зикр аст, ки сарвари давлат ташаббускори до даъвати глобалии экологии аз тарафи СММ ва ҷаҳониён пазируфташуда - эълони соли 2003 - Соли байналмилалии оби тоза ва солҳои 2005-2015 - Даҳоқали байналмилалии амалиётӣ Об барои Ҳаёт мебошад. Бо ташаббуси Президенти Чумӯри Тоҷикистон ба Фонди Байналмилалии Наҷоти Арал макрҳои мушқоҷаҷа СММ дода шуд, ки ба баланд шудани потенциал ва обӯрии байналмилалии ин сохтори минтақавӣ экологӣ мӯсоидат намуд. Ҳуқумати Тоҷикистон бо мақсади бештар наҷоти таъминоти оби ва оид шудани ба Ҳадофҳои Рӯди Ҳазорсола "Барномаи бештар наҷудани таъминоти аҳолии мамлакат бо оби тоза дар даврҳои солҳои 2008-2020" ро қабул намунодаст. Дар натиҷаи тадбирҳои худ ин соҳа андишадӯшуда тўҷи панҷ соли охир қариб 1,2 миллион нафар бо оби тоза таъмин карда шуд ва бештар аз 600 ҳазор нафари дигар аз имконияти исти-

фодаи оби тозаи ошомидани бахравар гардид. Бо сабаби дар ҳаёти инсон боз ҳам балеанд гаштани нақши об он на танҳо асоси рӯди иқтисоди давлат, балки мавзӯи асосии бахшо ва муко-ламаҳои сиёсӣ гаштааст. Мушқилоти обро равандаҳои таъсири номатлуби таъғирёбии иқлим шиддатноктар намуна, ин тавсири дар тамоми сарғари Замин мушоҳида мешавад. Дигар мушқилоти экологии замони имрӯза ин таъмини ҳифзи муҳити зист мебошанд...

ФАРҲАНГИ ЗИСТМУҲИТӢ - ТАЪМИНИ АМНИЯТИ ЭКОЛОГИИ КИШВАР

Вале дар ин чо мо дигар самти мубориза бо бӯхрони экологиро баррасӣ хоём кард. Ин яке аз роҳҳои ҳуқуқии балеанд бардоштани шури ҳуқуқии экологӣ, яне дар маҷмӯ маърифати экологӣ, ки таъминунандаи амнияти экологии кишвар мебошад.

Ба тариқи умумӣ Ҳабиб он тадбирҳои андешамашӯдари дар соҳаи ҳифзи экологӣ метавон амнияти экологӣ номид. Ҳамчунин Ҳабиб он фаҳмишҳои солими барои дарки дурусти дар ҳолати муътадил ниғодорони табиати зинда ва муфидро метавон маърифати экологӣ номид.

Чумӯри Тоҷикистон ин ҳамчун ҷузъи коми-лҳуқуқи ҷомеаи башарӣ дар самти ниғодорони солими табиат алғай дар қонуни асосии худ Конституцияси (Сарқонуни) Чумӯри Тоҷикистон оид ба паҳлуҳои гуногуни ҳифзи табиат меъёрҳои алоҳидаи худро бахшидааст, ки ин алғай аз бетараф набудани Тоҷикистон гувоҳи медиҳад. Ҳамчунин Чумӯри Тоҷикистон ба таъмини рӯди устуворӣ иқтисодӣ, иҷтимоӣ, сиёсӣ, ҳуқуқӣ ва экологӣ қарчи бештар таваҷҷуҳ зоҳир менамояд. Чумӯри Тоҷикистон иштироки 10 Конвенсия, протокол ва созишномаҳои байналмилалӣ оид ба муаммоҳои ҳифзи муҳити зист ва рӯди устувор буда, онҳоро тасдиқ кардааст. Ташаббусҳои байналмилалӣ, минтақавӣ Чумӯри Тоҷикистон оид ба масъалаҳои оби ва тағирёбии иқлим дар маркази диққати ҷомеаи ҷаҳонӣ қарор доранд.

Бо ба назар гирифтани меъёрҳои конституцияӣ ва санадҳои байналхалқӣ дар кишвар яке базаи муқтаҳами қрунғузори соҳа рӯди ёфта истодааст, ки ба маърифати экологии ҷомеа мӯсоидат менамояд. Аз қабилати Қонуниҷ "Дар бораи ҳифзи табиат", "Дар бораи экспертизаи экологӣ", "Дар бораи иттилооти экологӣ", "Дар бо-

раи ҳифзи ҳавои атмосфера", "Дар бораи ҳудудҳои табиӣ ва боёрқҳои махсус муҳфизатшаванда", "Дар бораи маърифати экологии аҳолии ва дигар қрунҷи амалқунанда дар соҳаи экологӣ шомили ин феҳрести номбурда махсуб мебад. Барои боз ҳам муқамалгардонии санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити зист Консенсияи пешуҷоии инкишофи қрунғузори Чумӯри Тоҷикистон дар соҳаи аграрӣ ва ҳифзи муҳити зист барои солҳои 2012-2015 қабул карда

дорад:

- маърифат ва тарбияи экологии томактабӣ (маърифати экологӣ дар оила ва муассисаҳои томактабӣ);
- маърифати экологӣ дар таҳсилоти умумӣ;
- маърифати экологӣ дар таҳсилоти ибтидоии кӯлиб;
- маърифати экологӣ дар таҳсилоти миёнаии кӯлиб;
- маърифати экологӣ дар таҳсилоти олиии кӯлиб;

шудааст. Ҳатто ин консенсия қабули кодекси экологиро барои солҳои оянда пешбинӣ намунодаст.

Дар таъмини маърифати экологӣ нақши иттилооти экологӣ назаррас аст. зеро яке аз роҳҳои балеанд бардоштани маърифати экологӣ махз тавассути иттилооти экологӣ аст. Аз ин рӯ иттилооти экологӣ-иттилооти ҳуҷҷати дорони маълумот оид ба вазъи муҳити зист ва таъсири ба он, тадбирҳои ҳифзи он, ҳамчунин таъсири муҳити зист ба инсон мебошад, ки таркибашро Қонуни "Дар бораи иттилооти экологӣ" дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ Чумӯри Тоҷикистон ва санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эълоро қардааст, мӯйян менамоянд. Дигар масъалаҳои ҳуқуқӣ, таҳқилӣ, иқтисодӣ, ва иҷтимоии таъмини иттилооти экологиро Қонуни "Дар бораи иттилооти экологӣ" аз 25 мартӣ соли 2011 таҳти №705 муқаррар намунодаст.

Бояд ҳамчунро тазаккур дод, ки масоили экологӣ ин яке аз қисматҳои амнияти давлатиро фарогир мебошад, ва ин шаҳодат аз он медиҳад, ки муносибату одамон ба табиат дар тамоми ҷаҳон ҳаёт, қи фарди алоҳида ё ҷомеа ҳатто дар сатҳи давлатӣ ва байналмилалӣ фард гирад. Аз ҳамин нуқтаи назар бояд ҳар як фард аввалан дар маҷмӯ маърифати экологии худро то сатҳи дарқори ганӣ гардонад, ҳамчунин барои фаҳми дурусти табиат ва муносибати соғро бо табиат ва дар маҷмӯ бо муносибатуи экологӣ қи гуна шомил шуданро дар сатҳи оилави фаҳмондан низ алғай қи қадими муҳими созанда барои ҳам ҳаёти худ ва ҳам амнияти экологиро ташқилдиҳанда мебошад. Ҳамчунин бояд ҳар фард солим эҳос намунода, ки агар қи қадаре муҳити атрофи лоқиза бошад, ҳамон қадар саломатӣ ва фаъолияти инсон бардавом мегардад. Маърифати экологии аҳолии ҷаҳонӣ зерин

касбӣ;

- маърифати экологӣ дар таҳсилоти олиии кӯлиб баъд аз муассисаи олиии таълимӣ;
- маърифати экологӣ дар таҳсилоти махсус ва иловагӣ;
- маърифати экологии табақҳои васеи аҳолии, аз он ҷумла дар қуваҳои мусаллаҳ.

Лекин мо дар ҷомеа зиндагонӣ мекунем, дар баъзе ҳолатҳо мо бо як қарақати ноарзанда худ метавонем амнияти саломатӣ ва экологии оилаи худ ва ҷомеаи зери ҳавф гузorem. Масалан, партофти Ҳабиб партофҳои шахшӣ дар роҳҳо ва гузароҳҳои минтақавӣ аҳолиишнинг бароямон одати муқаррарӣ гардидааст. Аммо мо намеандешем, ки ин амали муро агар ҳазорҳо нафар тақрор намунода, оқибат ба қи ҳол оварда мерасонад, зеро ин рафторҳои мо алғай ба наслҳои ҷавон низ одат мегардад. Аз ҳамин лиҳоз, агар ҳар як фарди алоҳида рафтори худашро дар муносибатуи экологӣ ба тартибӣ дуруст ба роҳ мондан, алғай ин инъикосари худ гаштани муҳити атрофи ва саломати аҳолии мебошад.

Ҳамин тариқ, бояд хотиришон сохт, ки барои ба таври лозима эҳъ намунодани мафқураи солими экологӣ дар тамоми ҷаҳонӣ ҷомеа аҳолии, сажмӯсуи бошад, алғай ҳусусанқи оила ва мактабҳо хеле назаррас мебошанд. Сабаб дар он аст, ки оила ва мактаб ҷаҳонӣ асосии тарбиякунанда ва таълимдиҳанда мебошад.

Акмал БУРИЕВ
донишҷӯи соли 3-уми
маълумоти
2-уми факултети
ҳуқуқшиносии

УСТОДИ ХИРАДМАНД ВА ИНСОНИ КОМИЛ

Ҳар бор, ки перомуни ҳаёти ин ё он шахс ҳаҷс мезанем, сараввал симои зоҳирӣ ва шахсияти ин нафар пешӣ чашм чилвагар мешавад. Воқеан, ҳар шахс дар зиндагии танҳо тавассути хирадмандию покнатӣ ва нақӣ метавонад, ки роҳ бар замири қалбҳо ёбад. Хушбахтона, ингуна шахсиятҳо кам нестанд. Шахсияте, ки ин бор мо меҳоме перомунашон ҳарф бизанем аз ин гуна шахсиятҳо ҳастанд, ки фурутаниву донишмандӣ, нақиву хештаншиносӣ ва хирадмандиашон барои ҳамагон дарси ибрат мебошад. Ҳоҷӣ Ашӯрбой Имомович Имомов мебошанд. Ашӯрбой Имомов 1-уми март соли 1939 чашм ба олами ҳаётӣ кушодаанд. Даврони кӯдакӣ ва навҷавониро устод дар зодгоҳашон паси сар кардаанд. Соли 1962 Ашӯрбой Имомович ба факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи давлатии Тоҷикистон дохил шуданд, ки ин орзуи де-

ринашон буд. Факултети мазкурро, ки альфон дар он бо самимият ба шоғирдон дарс мегуянд, соли 1967 бо муваффақият хатм менамоянд. Аз ин пас дар ҳаёти устод масъулияти хеле ҷиддӣ оғоз меёбад. Аз ибтидо, яъне аз таҳсил дар шӯбаи аспирантура солҳои 1967 - 1970, солҳои 1970 - 74 муаллими калон, солҳои 1975 - 86 дотсент, устод Ашӯрбой Имомов ҳамеша дар ҷӯстувуии тадқиқотҳои нави илмӣ қарор доранд. Аслан ҳаёт ва фаёлияти устод Ашӯрбой Имомов ниҳоят гуногунрангу пурбаракат буда, дар тӯли он устод бори пурмашаққати одаму одамгарӣ, заҳмату эҷодкорӣ, инсофу имондорӣ, ҳақиқату адолат, меҳру вафо, сабру таҳаммул, маърифати фароҳуӣ зехниву мантиқӣ, фурутаниву хоксорӣ, ҳалимӣ, саховатмандӣ, раҳму шавқат ва дилсӯзиву хештаншиносӣ пеша кардаанд. Шинсоӣ бо ҳаёту фаёлияти устод касро ба фарқи дарёи пур талотуми зиндагӣ мебарад ва касро ба фурутаниву хоксорӣ, часорату мардонагӣ ва дардошно будани эшон ошӯшо мезосад. Устод ҳамеша бар он мекушанд, ки масъалаҳои мураккаб ва заруриро ба қалам дода ба паҳлуҳои норавшани он равшанӣ андозанд. Ашӯрбой Имомов аз зумраи он олимоне ҳастанд, ки соҳибмактабанд:

Пайрави халқи дани будан зи
Пайравӣ халқи дани будан зи
Сармардонро набояд бар
Тариқи меш рафт.
Агар касе аз зиндагии устод Ашӯр-

бой Имомов воқиф бошад, медонад, ки устод чи дар ҳаёти шахсӣ ва чи дар ҷодаи илм ба касе пайравӣ ва тақдир накардаанд. Инро бо тамоми масъулият метавон гуфт. Ашӯрбой Имомович олими борикин ва нуктасанҷ мебошанд. Ба қалами устод Ашӯрбой Имомович зиёда аз 300 мақолаи илмӣ, монография ва китоби дарӣ тааллуқ доранд. Устод муаллифи аввалин китоби дарсии "Ҳуқуқи конституционии ҚТ" бо забони тоҷикӣ мебошанд. Устод ҳамеша он мавзӯро ба қалам додаанд, ки дар бунёди давлати ҳуқуқбунёд ва чомаи шаҳравандӣ таҳкурсии асосӣ ба шумор мераванд. Устод зиёда аз 40 соли умри пурбаракати хешро дар таълим ва тарбияи шоғирдон гузаронидаанд. Гумон аст, ки имрӯз дар Тоҷикистон ҳуқуқшиносе устод Ашӯрбой Имомовичро нашиносад ва эҳтиром накунад. Устод дар ҳаёти шахсияшон хеле шахси хоксор, меҳрубон ва хайрхоҳ ҳастанд. Аз ассистенти оддӣ то ба ҳуқуқшиносии шоиста расидан маҳз ба устод аз хоксорӣ ва ҳалимшишон муяссар гаштааст. Дар ҳақиқат устод шахсе ҳастанд, ки роҳ бар замири қалбҳо ёфтаанд.

Ҳоҳӣ, ки баланд бошӣ, пасти
Ҳама бош.
Бегона зи хеш, ошнои ҳама бош.
Ҳоҳӣ, ки туро чу тоҷ бар
сар гиранд
Дастӣ ҳама гуру хоки пой
Ҳама бош.

Тахти роҳбарии устод Ашӯрбой Имомов чандин олимони ҷавон дар бонуфузтарин донишгоҳҳои шаҳри Маскави Федератсияи Руссия дифои рисолаи номзадӣ намудаанд. Устодро на танҳо дар дохили кишвар ҳамчун олими забардаст мешиносанд, балки берун аз ҷумҳурӣ низ ҳамчун конституционалисти варзида эътироф мекунанд. Дар баробари фаёлияти илмӣ, эҷодӣ ва педагогӣ устод Ашӯрбой Имомов дар вазифаҳои пурмасъулияти давлатӣ низ адои вазифа намудаанд. Устод аз аввалин шахсиятҳо мебошанд, ки дар замони ҳассостарини Тоҷикистон вазифаи пурмасъулияти Раиси Кумитаи назорати конституциониро барӯҳда доштанд. Дар факултети ҳуқуқшиносии бошад, солиёни зиёде вазифаҳои ҷонишини декан ва мудирҳои кафедраи ҳуқуқи конституциониро иҷро намуданд. То моҳи декабри соли 2013 дар вазифаи мудир шӯбаи Паҳуҷҳои давлат ва ҳуқуқи Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон кор ва фаёлият кардаанд.

Аз насими сапеддамони ҳафтоду панҷумин солгарди баҳори умри пурбаракати устод Ҳоҷӣ Ашӯрбой Имомович Имомов сипеҳри менуӣ бонги духул зад. Бо истифода аз фурсати вақт устодӣ аз ҷу мушфиқро ба ин санаи зебо ва мубора шодбод меғуем. Барои устод салооматӣ, умри дарози пурбаракат ва рӯзгори ошошта таманно мекунем.

Ва меғуем:
Ду дасти дуо гирем
Домони Худо гирем
Имрӯз ба фардодем
Хуш бошиву хуш бошӣ.

Шайхмуҳаммад КАМОЛОВ
ва устодони кафедраи ҳуқуқи конституционӣ

ТАЪРИХИ МУХТАСАР ОИД БА НАФТ ВА БАЪЗЕ МУНОСИБАТҲОИ СИЁСӢ ВОБАСТА БА ОН

Нафт дар пешрафт ва инкишофи чомаи инсонӣ нақши хеле муҳим дошта, бидуни он ҳаёти муътадилӣ инсониятро дар рӯи замин тасаввур кардан ғайри имкон аст. Нафт ҳамчун ҷузъи комплекси сӯзишвории энергетикӣ дар саросари ҷаҳон диққати сиёсатмадорон, соҳибкорон ва тамоми аҳли саёравро ба худ ҷалб мекард ва мекунанд. Истифодаи зиёди захираи нафтӣ дар солҳои охир ва кам шудани ҳаҷми он чомаи ҷаҳонро нигарон кардааст.

Талабот ба нафт ва дар маҷмӯъ талабот ба захираҳои энергетикӣ ҳамасола меафзояд: Агар дар соли 1900 истифодаи ҳаҷми нафт 3 фоида истеъмоли энергияро дар ҷаҳон ташкил мекард, пас ин рақам дар соли 1914 ба 5 фоида, дар соли 1939 аз 17,5 фоида ба 24 фоида, соли 1950 ба 41,5 фоида ва дар соли 1972 ба 65 фоида меафзояд.

Тақрибан 3 ҳазор сол пеш то солшумори мелодӣ аҳолии Шарқи наздик нафтро ба сифати маводи сӯхт барои гармидиҳию равшанӣ ва барои омода намудани ҷуғу истифода мекарданд. Дар он вақтҳо нафтро аз ҳавзҳои маҳсус, ки табииан вуҷуд доштанд, мегирифтанд.

Дар соли 347-и солшумории мелодӣ аввалин маротиба дар Чин ба мақсади истихроҷи нафт ҷӯд қанданд. Дар асри 7 дар Юнон яроқи маҳсус "оташӣ Юнонӣ" бо истифодаи нафт ихтироҷ карда шуд.

Соли 1500 аввалин маротиба дар Полша нафтро ба таври маҳсус барои равшанӣ кардани кӯчаҳо истифода мекарданд. Соли 1848 аввалин маротиба ҷоҳҳои нафтии ба ҷоҳҳои нафтии замони муосир монанд, дар соҳили Алпшерон дар наздикии Баку қанда шуданд.

Соли 1849 геологи канадагӣ Абрахам Геснер аз нафт керосинро ҷудо намуд. Соли 1857 ҷароги керо-

синӣ ихтироҷ карда шуд. Чунин ҷароги керосинӣ дар тамоми дунё паҳн гардида, ба мақсади баравшанӣ таъмини намулдани манзилҳои истиқоматӣ истифода бурда мешуд.

Соли 1858 дар шимолӣ Амрико ва Канада, соли 1859 дар ИМА ба истихроҷи нафт шурӯъ карданд. Аввалин ҷӯд дар штати Пенсилвания ба ҷуқури 21 метр қанда шуда буд. Аз ҷӯд мазкур дар як рӯз 15 баррел нафт ба даст меоманд. Аз соли 1962 сар карда ҳаҷми нафт ба воситаи баррел муйяан карда шуда, хариду фуруш карда мешавад. Як баррел баробар ба 42 галон ва 168 литр мебошад. Аз як баррел нафт 102 литр бензин, 30 литр сӯзӣвории дизели, 25 литр маводи сӯхт барои ҳавопаймо, 11 литр газ, ки ҷаноми тақтир (соф) кардани нафт истеҳсол мешавад, 10 литр оксиген нафтӣ, ки асосан барои тайёр кардани электрод истифода мешавад, 6,8 литр мазут, 5,4 литр гази мӯъе ва як литр раванг барои муҳарриҷ дар замони муосир истеҳсол карда мешавад.

Соли 1878 ихтироҷкори Амрико Томас Эдисон лампаи электрикиро ихтироҷ кард. Ба истифодаи лампаҳои электрикӣ гузаштани сокинони шаҳроҳо ва давлатҳо боиси хоҷиш ёфтани истеъмоли керосин гардид.

Соли 1886 муҳандисҳои Олмон Карл Бенс ва Вилгелми Даймер автомашинаи истеҳсол карданд, ки муҳарриҷиш бо истифодаи бензин кор мекард. То ин вақт бензин дар натиҷаи истеҳсоли керосин пайдо шуда, ҳамчун як маҳсулоти нолозим ба шумор мерафт.

Дар соли 1904 ИМА, Россия, Индонезия, Австро-Венгрия, Руминия ва Ҳиндустон бузургтарин давлатҳои истеҳсолкунандаи нафт шинохта шудаанд. Соли 1908 аввалин маъданҳои нафтӣ дар Эрон мавриди истифода қарор гирифт. Барои истихроҷи ва кор-

карди нафти Эрон ширкати нафтии англисӣ - форсӣ (Anglo Persian oil) таъсис дода шуд, ки баъдан ин ширкат British Petroleum номгузӯр шуда, то ҳол дар саросари ҷаҳон дар ин самт корҳои баҳодидӣ, ҷустуҷӯӣ ва истихроҷи нафтро ба роҳ менамояд.

Соли 1914 Чанги якуми ҷаҳон оғоз шуд, ки мутахассисон сабаби асосиашро дар соҳиб гардидаи маъданҳои бузурги нафтӣ аз ҷониби давлатҳои манфиатдор арзёбӣ мекунанд.

Соли 1932 маъданҳои нафт дар Бахрайн ва соли 1938 дар Қувейт ва Арабистони Саудӣ кушода шуда, мавриди истифода қарор гирифтанд.

Солҳои 1939-1945 Чанги дууми ҷаҳон ба вуқӯъ пайваست, ки сабаби асосии ин ҷанг низ нафт ва захираҳои дигари энергетикӣ мебошад, зеро мақсади ҳуҷуми Олмон ба ИЧШС ин ба даст овардани захираҳои энергетикӣ Шуравӣ, аз-ҷумла, маъдани базургии нафтии Кавказ арзёбӣ шудааст. Олмон аз ҷиҳати захираи нафти худ дар байни давлатҳои ҷаҳон ҷойи 55 умро ишгол менамояд.

Аз соли 1978 сар карда Вазорати Энергетикаи ИМА (Department of energy) барои гузаронидани тадқиқотҳои илмӣ оид ба ёфтани роҳҳои сарфаҷӯёна истифода бурдани нафт ҳар сол 12 миллион доллар ҷудо менамояд. Соли 1975 Конгресси ИМА барои паст кардани вобастагии иқтисодӣ аз содироти нафт стратегияи захираи нафтӣ қабул кард. Захираи нафти ИМА 20,6 миллиард баррелро ташкил медиҳад.

Соли 1990 Ироқ ба Қувейт ҳуҷум кард, ки сабаби асосии ин низ нафт ва фуруши он дар бозори ҷаҳонӣ арзёбӣ шудааст. Барои ин ҳуҷум ва оғоз намудани ҷанг бар зидди Қувейт СММ ба муборилии Ироқсанжия қабул кард, ки боиси дубора боло рафтани нарх дар бозори ҷаҳонӣ гардид.

Соли 1993 аввалин маротиба воридоти нафт ба ИМА аз истеҳсоли нафт дар ин кишвар дида зиёд ба қайд гирифта шудааст.

Ба мақсади сарфа кардани нафт истифодаи мошинҳои Toyota автомобили ба воситаи бензин ва барқ ҳаракаткунандаро истеҳсол намуд.

Соли 1998 дар Осиё бӯҳрони бузурги иқтисодӣ ба вуқӯъ пайваст, ки дар натиҷа нархи нафт дар бозори ҷаҳонӣ якуҷабора паст фароманд. Агар дар соли 1997 як баррел нафт 20,5 долларро ташкил мекард, пас ин рақам дар соли 1997 ба 19,1 расида, дар соли 1998 ба 12,7 доллар расид. Пастшавии нархи нафт дар бозори ҷаҳонӣ боиси дар Россия руҳ додани бӯҳрони молиявӣ гардид.

Соли 2000-ум Арабистони Саудӣ бо истихроҷи 12%, ИМА бо 10% ва Россия бо 9,1% нафт дар рейтинг ҷаҳонӣ мутаносибан ҷойҳои якум, дуум ва сеюмро ишгол карданд.

Мувофиқи маълумоти маъмурияти ахбороти энергетикӣ (Energy information administration) дар соли 2001-ум Арабистони Саудӣ таъминкунандаи асосии нафти ИМА ба ҳисоб меравад. Дар соли 2002-ум бошад, ин мавқеоро Канада соҳиб мегаданд. Канада дар ин сол дар як рӯз 1929 баррел ба ИМА ворид мекард.

Соли 2003 ИМА ба Ироқ ҳамла кард, ки сабаби асосиаш соҳиб гардида ба захираҳои нафти Ироқ аз ҷониби коршиносон арзёбӣ шудааст. Нархи ҷаҳонӣ як баррел нафт дар соли 2003 аз 28,8 то 30 доллар расид, ки сабаби асосиаш ҷанг дар Ироқ, корпоратӣ дар Венесуэла ба ҳисоб мерафт.

Соли 2004 арзиши нафт дар бозори ҷаҳонӣ ба натиҷаи рекорди расида, арзиши 1 баррел нафт ба 40 доллар баробар шуд. Сабаби асосии

ин низ ҷанг дар Ироқ ва афзоиши талабот ба нафт дар кишварҳои Осиё ба шумор мерафт. Хусусан дар соли 2004 талабот ба нафт дар Чин зиёд гардида, аввалин маротиба Чин ба воридоти нафт аз соли 2004 шурӯъ кард. Дар ҷаҳон ба сафи панҷгонаи кишварҳои бузурги воридкунандаи нафт ИМА, Чин, Корея, Ҷанубӣ, Олмон ва Италия дохил мешавад.

Аз рӯи баҳоҳои таҳлилгарони ширкати Амосо аз се ду ҷисми умумии захираҳои нафти ҷаҳон дар давлатҳои халиҷи форс мустаҳар мебошад.

Мувофиқи маълумоти нашр намудани "Oil and Journal" дар соли 2005 истихроҷи нафт 3,6 миллиард тоннаро ташкил карда, талаботи як-ӯзаи аҳолии ба 85 миллион тонна мебошад.

Даҳ давлати ҷаҳон аз рӯи захираи нафти худ дар ҷангӣ мақом дар соли 2005 ҷойгир шудаанд:

№	Давлат	шумора, млрд. баррел
1	Арабистони саудӣ	262,7
2	Канада	178,9
3	Эрон	133,3
4	Ироқ	112,5
5	Аморати Мутаҳхиддаи Араб	97,8
6	Қувейт	96,5
7	Венесуэла	75,6
8	Россия	69
9	Ливия	46
10	Нигерия	30

Бояд гуфт, ки ин ҷойгиршавии давлатҳо вобаста ба кашф шудани маъданҳои нави нафти метавонад дигаргун шавад.

Ҷумҳурии Тоҷикистон низ аз лиҳози захираҳои энергетикӣ худ дар ҷаҳон ҷойи назарасро соҳиб буда, захираҳои бой дар ин соҳа доира. Барои истифодаи дурусти ва сарфаҷӯёна захираҳои энергетикӣ дар замони муосир муносибатҳои соҳибкорӣ ва танзими ҳуқуқӣ он бонд дуруст ба роҳ монда шавад.

Исмоил САЪДИЕВ
ассистенти кафедраи ҳуқуқи соҳибкорӣ ва тичорат

М.Н. РАЧАБОВ

мудир кафедраи ҳуқуқи байналмилалӣ, номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент

Баъди ба даст овардани истиқлолият, муносибатҳои хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишвару созмонҳои байналмилалӣ мунтазам рушд карданд, ки дар ҷомеаи ҷаҳонӣ чун узви комилҳуқуқ эътироф шуд. Аз ин нигоҳ, зарурияти тайёр намудани ҳуқуқшиносони сатҳи байналмилалӣ ба вучуд омад. Бо чунин назардошт дар факултети ҳуқуқшиносии ДМТ соли 1993 шӯъбаи "муносибатҳои байналхалқӣ (ҳуқуқ)" таъсис дода шуд, ки аз рӯйи ихтисоси 24010100 мутахассиси ҳуқуқи байналмилалӣ тайёр намоянд ва зарурияти ташкил кардани кафедра ба миён омад, ки то шӯъбаи мазкурро аз ҷиҳати илмиву методӣ ва таълимӣ роҳбарӣ менамуд. Ҳамина гуна таҳассусгоҳ - кафедраи ҳуқуқи байналмилалӣ гардид, ки он бо қарори Шӯрои илмӣ ДМТ аз 14 март соли 1994 таъсис ёфт. Ташаббускор ва бунёдгузори кафедраи ҳуқуқи байналмилалӣ доктори илми ҳуқуқшиносӣ, профессор, Ҳуқуқшиноси шоистваи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Арбоби илм ва техникаи Тоҷикистон Менглиев Шохмурод буд, ки аз соли 1994 то 5 март соли 2012 дар вазифаи мудир кафедра фаъолият намудааст ва айни ҳол ҳамчун профессор роҳбару роҳнамои устодони кафедра дар омодакунии рисолаи намзади докторӣ, баҳри пешрафти кафедра саҳм гузошта истодааст.

Дар ибтидо дар кафедра 4 омӯзгор: як доктори илми ҳуқуқ, профессор (Ш. Менглиев), 3 ассистент (М. Н. Раҷабов, Н. Ф. Тоҳиров, С.А.Чудновский) ва 1 лаборант (М. Чамолитдинова) машғули кор буданд. Сипас, даспарварони факултет соли 1998 Бобоев У.Х. ва Қодирқулов Х.Р., соли 2000 Салибоева Н.А. ва Сулаймонов Ф.С., соли 2006 Салихов З.И., соли 2010 Мирзоев А.М. ва Абдухолиқов А.М., ҳамчун ҳамкор, соли 2011 Идиев Ф.Ф. ва Саидов Ҳ.Х. ва соли 2012

20-СОЛАГӢ МУБОРАК, КАФЕДРАИ ҲУҚУҚИ БАЙНАЛМИЛАЛӢ!

Қурбонов Ҷ.С. ба ҳайати устодони кафедра шомил гаштаанд. Устодон С.А. Чудновский дар соли 1998 ва дотсентон Салибоева Н.А. ва Тоҳиров Н.Ф. дар соли 2010 тағйирӣ касб намунад. Имрӯз ҳайати кафедра 1 доктори илми ҳуқуқ, профессор Менглиев Ш.М., 4 дотсент, 6 номзади илми ҳуқуқ Раҷабов М.Н., Қодирқулов Х.Р., Сулаймонов Ф.С., Бобоев У.Х., Идиев Ф.Ф., Абдухолиқов А.М., муаллими калон Салихов З.И., 3 ассистент Мирзоев А.М., Саидов Ҳ.Х., Қурбонов Ҷ.С., ва лаборант Одинаева З.Ҷ. иборат аст. Устодон, н. и. Ҳ., дотсент Бобоев У.Х. мушовири Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба сиёсати ҳуқуқӣ аз соли 2007, номзади илми ҳуқуқ Идиев Ф.Ф. муовини Ректори Донишқадаи омӯзгори Тоҷикистон дар ноҳияи Рашт аз соли 2013, номзади илмҳои ҳуқуқ, Абдухолиқов А.М. ноиби ректори Донишқадаи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба илм ва муносибатҳои байналмилалӣ аз соли 2010 дар ним басти штатӣ ба ҳайси ҳамкор дар кафедра фаъолият доранд.

Мушкили асосии кафедра дар ибтидо нарасидани устодони соҳибунов, таъмин набудани чараёни таълим бо дастуру барномаҳои таълимӣ буд. Устод, профессор Менглиев Ш. тавачҷуҳӣ асосиро ба интиҳобу ҷобҷағузории кадрҳо ва таъмини чараёни таълим равон намунад. Як зумра ҷавонони боистеъдоду фарҳангӣ аз ҳисоби хатмкунандагони факултет ба кафедра ба қор қабул шуданд, ки новобаста аз нугуворию мушкилиҳо то имрӯз бо касби омӯзгорӣ ифтихор доранд.

Дуруст роҳандозӣ кардани сиёса-

ти илми кафедра буд, ки устодони кафедра Раҷабов М.Н., Бобоев У.Х., Қодирқулов Х.Р., Салибоева Н.А., Сулаймонов Ф.С., Абдухолиқов А.М. бо дастгирӣ бевоситаю роҳбарии профессор Менглиев Ш. ба ҳимояи рисолаҳои номзадӣ мушарраф шудаанд. Дар соҳиби унвони илмӣ шудани устоди кафедра Тоҳиров Н.Ф. саҳми профессор Менглиев Ш. назаррас аст. Маҳз саҳми талошҳои бевоситаи устод Менглиев Ш. буд, ки ҳайати кафедраи ҳуқуқи байналмилалӣ бо устодони лаёқатманду соҳибунов таъмин гардид. Дар ин давра барномаҳои таълимӣ, воситаҳои таълимӣ "Ҳуқуқи гумрукии Ҷумҳурии Тоҷикистон" (соли 2001, Раҷабов М.Н.), "Ҳуқуқи байналмилалӣ" (соли 1999 ва 2001), "Международное право" (соли 2007, Бобоев У.Х., Раҷабов М.Н.), "Ҳуқуқи байналмилалӣ оммавий: саволу ҷавоб" (соли 2008, Сулаймонов Ф.С.), "Ҳуқуқи гурезаҳо" (соли 2006), "Ҳуқуқи байналмилалӣ обӣ" (соли 2011), китобҳои дарсии "Ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ" (соли 2002, профессор Менглиев Ш.), "Ҳуқуқи байналмилалӣ" (соли 2008, 2010), як зумра асарҳои пурмухтави илмӣ: "Возмещение морального вреда" (соли 1998, 132 с. профессор Менглиев Ш.), "Арбитражное рассмотрение внешнеэкономического спора" (соли 2009, 414 с. профессор Менглиев Ш.), "Гражданско-правовой статус иностранцев в РТ" (соли 2004, 178с. Раҷабов М.Н.), "Организационно-правовые формы совместной хозяйственной деятельности" (соли 2004, 180 с. Бобоев У.Х.), "Проблемы правового регулирования трудовых отношений с иностранным элементом" (соли

2006, 186 с. Қодирқулов Х.Р.), "Защита прав инвесторов на рынке ценных бумаг в Республике Таджикистан", (2005, 216с. Салибоева Н.А.), "Республика Таджикистан - субъект международного частного права", (2006, 124с. Сулаймонов Ф.С.), "Институт легализации иностранных официальных документов в Республике Таджикистан: вопросы предпринимательства и международного частного права", (2008, 2009, 144с. Салибоева Н.А., Сулаймонов Ф.С.), "Законодательство Республики Таджикистан и ЕС о компаниях: сравнительно-правовой анализ", (2006, 440 с. бо забони русӣ ва англисӣ), "Международное частное право: комментарий к разделу VII Гражданского кодекса РТ" (соли 2011, 160с. Сулаймонов Ф.С.), "Избранные труды по гражданскому праву" (соли 2011, 692 с. Менглиев Ш.) "Развитие законодательной деятельности в Таджикистане (1997-2007гг.)" (2009, 212с. Тоҳиров Н.Ф.) ва нахустин маҷмаъаи "Проблемаҳои ҳуқуқи байналмилалӣ оммавий ва хусусӣ" (соли 2008, 286 с.) таҳия ва нашр шудаанд, ки арзиши баланди илмиву амалиро соҳиббанд. Хизматҳои содиқонаи устод, профессор Менглиев Ш. дар рушди илми ҳуқуқ ва тайёр намудани мутахассисон бо унвони ифтихори Ҳуқуқшиноси шоистваи Ҷумҳурии Тоҷикистон (соли 1998), Арбоби илм ва техникаи Тоҷикистон (соли 2008), ҷоизаи "Устоди беназири ДДМТ" (соли 2004) қадриносии гаштааст.

Аз 6 март соли 2012 то имрӯз маълумияти иҷрои вазифаи мудир кафедра банд ба зимма дорам.

Камина бо ҷоизаи олимони ҷавони

«**Аъзои кафедра бештар аз 500 мақолаи илмиро дар нашрияҳои гуногун бо забонҳои давлатӣ, русӣ ва англисӣ аз ҷоп баровардаанд, ки ба таҳқиқи масъалаҳои ҳуқуқи байналмилалӣ оммавию хусусӣ, ҳуқуқи гумрукии ва сиёсати берунаи Ҷумҳурии Тоҷикистон бахшида шудаанд.**

АИ Ҷумҳурии Тоҷикистон (соли 1998), Ҷоииза ба номи Исмоили Сомонӣ барои олимони ҷавон дар соҳаи илм ва техника (соли 2006) ва нишони "Аълочии маорифи Тоҷикистон" (соли 2007) қадрдони шудаам. Самти қорҳои илмӣ-тадқиқотии кафедраҳо проблемаҳои ҳуқуқи байналмилалӣ оммави ва хусусӣ ташкил медиҳанд. Дар кафедра фанҳои таълимӣ - ҳуқуқи байналмилалӣ, ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ, ҳуқуқи гумруқӣ, ҳуқуқи байналмилалӣ гумруқӣ, ҳуқуқи Аврупо, ҳуқуқи дипломатӣ, ҳуқуқи байналмилалӣ башардӯстӣ, ҳуқуқи граждани ва савдои мамлакатҳои хориҷа, танзими ҳуқуқи фаъолияти иқтисодӣ берунаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, курсҳои махсус "Ҳуқуқи шартномаи байналмилалӣ", "Асоҳи ҳуқуқи танзими муҳоҷират", "Ҳуқуқи байналмилалӣ асрор", "Ҳуқуқи байналмилалӣ иқтисодӣ", "Баррасии бахшҳои иқтисодӣ беруна дар судҳои ҳақамӣ", "Ҳуқуқи ташкилотҳои байналмилалӣ" ва фанни интихоби доносиҷу: "Ҳуқуқи байналмилалӣ обӣ" тадрис дода мешаванд.

Лозим ба ёдоварӣ аст, ки кафедра дар марҳилаи кунунӣ барномаҳои таълимӣ фанҳои кафедраи ҳуқуқи байналмилалӣ (соли 2012, 452 саҳ, бо забони тоҷикӣ ва русӣ), воситаҳои таълимӣ "Ҳуқуқи граждани ва савдои мамлакатҳои хориҷа" (соли 2012, 104 саҳ., Сулаймонов Ф. С.), "Ҳуқуқи гумруқи Ҷумҳурии Тоҷикистон" (соли 2012, 167 саҳ,

Ҷумҳурии Тоҷикистон, доктори илмҳои ҳуқуқ, профессор Ш. Менглиев (7 майи соли 2011), "20-соли узвияти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Созмони Милалӣ Муттаҳид" (2 март соли 2012) ва беш аз 40 мизи мударвару семинари илмӣ-назариявӣ барпо карда шудааст, ки ба масъалаҳои рӯзмараи ҳуқуқи байналмилалӣ оммави ва хусусӣ бахшида шудаанд. Устодони кафедра профессор Ш. Менглиев, Ф. С. Сулаймонов, У. Х. Бобоев, Х. Р. Қодирқуллов, М. Н. Раҷабов, А. А. Абдуллоқов пайваста дар рисолаҳои доктории номзадӣ ба ҳайси муқарризи расмӣ баромад менамоянд, ба фишурдаҳои соҳаи номзадио доктории олимони кишварҳои ИДМ тақризоҳ менависанд. Аъзои кафедра бештар аз 500 мақолаи илмиро дар нашрияҳои гуногун бо забонҳои давлатӣ, русӣ ва англисӣ аз ҷоп бароварданд, ки ба таҳқиқи масъалаҳои ҳуқуқи байналмилалӣ оммавию хусусӣ, ҳуқуқи гумруқӣ ва сиёсати берунаи Ҷумҳурии Тоҷикистон бахшида шудаанд.

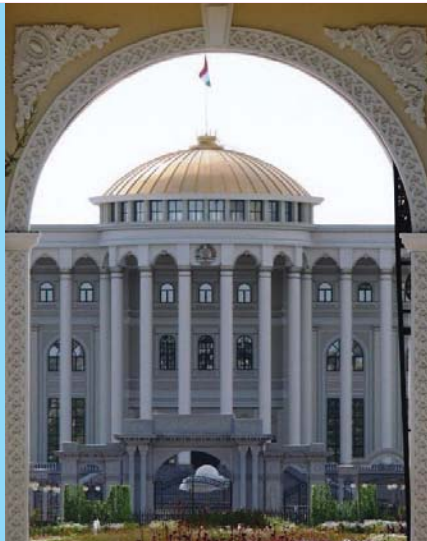
Дар баробари ин ба қалами устодони кафедра 12 китоби дарсӣ, 20 рисола, фарҳанг, тафсири ва 80 воситаи таълимӣ дастури методӣ, барномаи таълимӣ тааллуқ дорад. Файр аз ин дар пояи кафедраи ҳуқуқи байналмилалӣ бо ихтисоси 24010100 - ҳуқуқшиносии байналмилалӣ магистратура таъсис дода шудааст, ки дар факултети ҳуқуқшиносии нахустин ва ягона аст, ки дар он 20 нафар магистр ба таҳсил фаро гирифта шудааст. Инчунин таҳсилаи магистрҳои тибқи шабакаи фосилавӣ дар ИДМ ба роҳ монда шудааст. Магистрҳои ихтисоси ҳуқуқи байналмилалӣ соли аввалро дар кафедраи ҳуқуқи байналмилалӣ Донишгоҳи дӯсти халқҳои Русия ва соли дуюмро дар кафедраи ҳуқуқи байналмилалӣ ДМТ ба таҳсил фаро гирифта мешаванд ва дипломи ду донишгоҳро сазовор мегарданд. То имрӯз 5 нафар (соли 2012 3 нафар Раҷабов Фирӯз, Наимова Насиба, Қурбонов Шариф, соли 2013 Маноев Дилшод, Қодиров Носеҳиддин) сазовори дипломи магистрии ДДХР ва ДМТ бо ихтисоси 24010100 - ҳуқуқшиносии байналхалқӣ гаштаанд. Инчунин шаҳраванди Ҷумҳурии Исломи Афғонистон Муҳаммад Аъзам магистрро бо ихтисоси ҳуқуқи байналмилалӣ дар соли 2012 хатм намуд.

Айни ҳол 7 аспирант ва 10 унвонҷӯ, аз ҷумла се нафар шаҳраванди Ҷумҳурии исломи Эрон қорҳои илмӣ бурда истодаанд, ки аз онҳо қорӣ 5 нафар дар арафаи анҷомебист.

Саҳми устодони кафедра дар таъмили фаъолияти қонунгузори кишвар назаррас буда, дар таҳия ва муҳокимаи барномаҳои давлатӣ, лоиҳаи кодексҳо, қонунҳо ва лоиҳаи қарорҳои Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон фаъолна иштирок мекунанд.

Таълифи як қатор китобҳои дарсӣ: "Ҳуқуқи граждани ва савдои мамлакатҳои хориҷа", "Ҳуқуқи дипломатӣ", "Ҳуқуқи гумруқӣ", "Ҳуқуқи Аврупо" ва воситаҳои таълимӣ: "Ҳуқуқи байналмилалӣ иқтисодӣ", "Баррасии бахшҳои иқтисодӣ беруна дар судҳои ҳақамӣ", "Ҳуқуқи байналмилалӣ обӣ", "Ҳуқуқи байналмилалӣ башардӯстӣ" аз ҷониби устодони кафедра дар ояндаҳои наздик дар назар дошта шудааст. Муаллимони ҷавон Салихов З. И., Мирзоев А. М., Саидов Ҳ. Х. Қурбонов Ҷ. С. оид ба рисолаҳои номзадӣ қорҳои илмӣ-таҳқиқотиро пеш бурда истодаанд, ки ба ҷимояи рисолаи номзадӣ муваффақ хоҳанд гашт.

Устодону кормандони кафедраи ҳуқуқи байналмилалӣро ба ифтихори 20-солагии таъсиси кафедра самимона табрику шодбош гуфта, барояшон саломативу соадатмандӣ, рӯзгори обод, сарбаландӣ ва комебиҳои бештари илмиро ба нафъи миллату давлат ва кишвар орзумдаманд.

давлат ва Ҳукумати Тоҷикистон Президент мекӯшад, ки аз тарафи шаҳравандони ҷумҳурӣ ба тарзи умумӣ, мустақим, баробар ва овоздиҳии ғиноҳӣ ба муҳлати 7 сол интихоб мешавад.

Вобаста ба се унсӯри таркибии шакли давлат, яъне шакли идоракунӣ, шакли сохти давлатӣ ва режими сиёсӣ шаклҳои давлатдориро муайян кардан мумкин аст. Масъалаи дигар ин шакли сохти давлатӣ мекӯшад. Мувофиқи Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз нигоҳи шакли сохти давлатдорӣ давлати ягона эълон шудааст. Ҷумҳурӣ ба воҳидҳои марзаву маъмури тақсим мешавад. Ҷумҳурии Тоҷикистон аз Вилояти муҳтори Бадахшон, вилоятҳо, шаҳро, ноҳияҳо, шаҳрак ва деҳаҳо иборат мекӯшад. Дар Тоҷикистон як низомии мақомоти олии давлат, як низомии ҳуқуқӣ ва низомии муташаққили марзаву маъмури ҷой дорад. Таъмини тамомияти арзии Тоҷикистон вазифаи давлат эълон гардидааст. Тарғиб ва ҳамагуна

ОИД БА ШАКЛҲОИ ДАВЛАТДОРӢ

Мафҳуми шакли давлат яке аз масъалаҳои муҳими қадимтарини илми инсонӣ буда, марҳилаҳои гуногуни таърихино сипарӣ кардааст. Аз рӯйи шакли давлат хусусиятҳои миллӣ ва таърихан мушаххаси давлатҳо, тартиби ташкили мақомоти олии давлатӣ ва маҳаллии онҳо, сохти марзаву худуди кишвар ва тарзу усулҳои амалисозии ҳокимият фаҳмида мешавад. Имрӯз ажасрияти Қонунҳои асосии муосир шакли давлатро тарқи равишҳои гуногун мавриди танзим қарор додаанд. Баъзе сарқонунҳо мустақиман мафҳуми шакли давлатро истифода намура, ҳар се унсӯри онро муқаррар кардаанд. Масалан, Сарқонуни Туркия аз намунаи чунин қонунҳои асосӣ буда, дар се моддаи аввали худ шакли идораи ҷумҳурӣ, ягона будани давлат ва демократӣ будани давлатро аз нигоҳи режими сиёсӣ пешбинӣ кардааст. Дар ин робита Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки 6-уми ноябри соли 1994 тариқи раъйпурсии умумихалқӣ қабул гардидааст, ҳар се унсӯри таркибии шакли давлатро дар моддаи якум муқаррар кард, ки мувофиқи он Тоҷикистон аз рӯйи шакли идоракунӣ ҷумҳурӣ, аз рӯйи шакли сохти давлатӣ ягона ва аз рӯйи режими сиёсӣ демократӣ будани худро эълон намурааст. Қобили қайд аст, ки шаклҳои давлатдорӣ Тоҷикистони муосир маҳз дар асоси конститутсияи соли 1994 мустақиман гардида, дар ҷамъият амалӣ гашта истодаанд.

Бояд зикр намуд, ки аввали солҳои 90-уми ҷумҳуриҳои иттифоқӣ пайҳам Эъломиа дар бораи истиқлолияти давлати худро қабул карданд. Дар Тоҷикистон низ Эъломиаи истиқлолияти Ҷумҳурии Шӯравии Сотсиалистии Тоҷикистон аз 24-уми августи соли 1990, Қарори Шӯрои Олии ҶШС Тоҷикистон аз 9-уми сентябри соли 1991 "Дар хусуси дохил кардани тағйирро илова ба Эъломиаи истиқлолияти Ҷумҳурии Шӯравии Сотсиалистии Тоҷикистон" Изҳороти Шӯрои Олии ҶШС Тоҷикистон дар бораи истиқлолияти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 9-уми сентябри 1991 қабул гардидаанд. Мувофиқи ин санадҳои меъёрӣ ҳуқуқӣ муайян гардид, ки ҳокимияти давлатӣ дар Тоҷикистон дар асоси се шояхи ҳокимият, яъне қонунгузор, иҷроия ва судӣ ба амал бароварда мешавад, ки чунин муқаррарот ба таъсиси мансаби президентӣ дар низомии таъзиғи ҳокимият заминаи сиёсӣ ва ҳуқуқӣ гузошт ва баъдтар аз тарафи Шӯрои Олии ҶШС Тоҷикистон Қонун "Дар бораи таъсиси вазифаи Президенти ҶШС Тоҷикистон ва тартиби интихоби ӯ" аз 29 ноябри соли 1990 қабул гардид. Маҳз чунин санадҳои меъёрӣ ҳуқуқӣ ба марҳилаи аввали ташаққули Ҷумҳурии президентӣ дар Тоҷикистон асос гузошт. Вале бинобар сабаби сар задани ҷанги шаҳравандӣ дар Тоҷикистон ин шакли идораи давлат натавонист идома ёбад ва бо ҳамин марҳилаи аввали ҷумҳурии президентӣ дар Тоҷикистон анҷом ёфт.

Марҳилаи дувуми шакли идораи Президентӣ дар Тоҷикистон ба қабули Конститутсияи соли 1994 рост меояд, ки мувофиқи он Тоҷикистон аз нигоҳи шакли идоракунӣ ҷумҳурии президентӣ мекӯшад. Дар Тоҷикистон ҳокимияти давлатӣ байни мақомоти қонунгузор, иҷроия ва судӣ тақсим шудааст. Сардорони

қудандозӣ, ки ягонагии давлатро ҳалалдор мекӯнанд, мувофиқи қонунгузори Тоҷикистон қатъиян манъ гардидааст. Дар Тоҷикистон воҳидҳои марзаву мақомоти намоёндагӣ ва иҷроия амал мекӯнанд. Мақомоти Оли ва маҳалли низомии ягонаро ташкил дода, дар тобиғати ҳамдигар қарор доранд. Масъалаи шакли сохти давлатӣ яке аз масъалаҳои муҳими илми ҳуқуқшиносии мекӯшад, чунки агар шакли идоракунӣ масъалаи мансубияти субъекти ҳокимиятро муайян кӯнанд, пас шакли сохти давлатӣ муҳити худуди онро пешбинӣ мекӯнанд.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шароити муосир режими сиёсӣ либерал-демократӣ ташаққули мекӯнанд. Ин наъви режим ҷавобгуӣ талаботи ҷомеаи мо мекӯшад. Он ҳуқуқҳои фатри инсон ва арзишҳои ҳуқуқи байналхалқӣро эътироф намура, инкишофи муносибатҳои бозоргониро таъмин мекӯнанд. Режими либерал-демократӣ дахлнопазири шахс, озодиҳои фардӣ, ташаббусқорӣ ва мустақилияти ҳар шаҳро эътироф мекӯнанд. Дар шароити он имконии фаъолияти озоди иқтисодӣ, соҳибқироии хусусӣ ва озодиҳои граждани ваёе мешавад. Дар шароити ин режим ҳуқуқи озодиҳои инсон, низомии бисёрқизбӣ, гуногунии сиёсӣ ва мафкуравӣ, низомии интихобот ва раъйпурсӣ таъмин мешавад. Дахлнопазири ҳуқуқи инсон ва озодиҳои шаҳравандон ҳадди ҳуқуқи фаъолияти давлат гардида, ба фаъолияти беандозаи давлатӣ ҷомеаи муғозарат. Илова бар ин, тараққиёти ҷомеаи мо бо роҳи демократӣ ба таври муттаҳид идома дорад, ки дар ин раванд байни ғуруҳҳои гуногуни иҷтимоӣ мутобиқати манфиатҳо ба вуҷуд омада, қувваҳои умумимиллӣ ва муттаҳидкӯнанда нисбат ба қувваҳои худҳои минтақаӣ фаъолият пайдо кардаанд. Асоси ҳуқуқи чунин пешфартро Конститутсияи Тоҷикистон муайян намурадаст. Масалан, дар моддаи 8 омадааст, ки ҳаёти ҷамъиятӣ дар кишвари мо дар асоси равияҳои гуногуни сиёсӣ ва мафкуравӣ инкишоф мекӯнанд, мафкураи ягон ҳизбу иттиҳодиҳои ҷамъиятӣ ва динӣ ба сифати мафкураи давлатӣ эътироф намешавад.

Айни КУКАНОВ
доцентси кафедраи назария ва таърихи давлат ва ҳуқуқ

Мушкили асосии кафедра дар ибтидо нарасидани устодони соҳибунвон, таъмини набудани ҷараён таълим бо дастури барномаҳои таълимӣ буд. Устод, профессор Менглиев Ш. таваҷҷуҳи асосиро ба интихоби ҷобачогузори кадрҳо ва таъмини ҷараёни таълим равон намуданд.

Раҷабов М. Н.), "Ҳуқуқи дипломатӣ" (соли 2012, 112 саҳ, Қодирқуллов Х. Р.), "Танзими ҳуқуқи фаъолияти иқтисодӣ берунаи Ҷумҳурии Тоҷикистон" (соли 2012, 268 саҳ, Бобоев У. Х., Салихов З. И.), "Ҳуқуқи гурезаҳо" (соли 2012, 300 саҳ, бо забони русӣ ва тоҷикӣ), китоби дарсии "Ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ" (соли 2013, 734 саҳ, Менглиев Ш.), "Фарҳанги ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ" (соли 2013, 238 саҳ.) ва асарҳои илми "Наследование в международном частном праве" (соли 2013, 200 саҳ, Абдуллоқов А.М.), "Международно-правовые основы участия международных организаций в регулировании конфликта в Таджикистане" (соли 2013, 248 саҳ, Идиев Ф.Ф.), "Мавқеи санадҳои ҳуқуқи байналмилалӣ дар низомии ҳуқуқи Ҷумҳурии Тоҷикистон: масоили ҳуқуқи граждани ва ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ" (соли 2014, 120 саҳ, Сулаймонов Ф. С.) интишор шудаанд. Аз лаҳзаи таъсис то имрӯз дар пояи кафедраи ҳуқуқи байналмилалӣ ДМТ 4 конференсияи ҷумҳуриявӣ илмӣ-амалӣ: "Масоили рӯзмараи ҷимояи ҳуқуқи инсон" (28 ноябри соли 2006); "Масоили актуалии ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ: назария ва амалия" (26 ноябри соли 2008), "Русди илми ҳуқуқи байналмилалӣ оммави ва хусусӣ дар 20 соли истиқлолияти Ҷумҳурии Тоҷикистон" бахшида ба 70-солагии Арбоби илм ва техникаи Тоҷикистон, ҳуқуқшиносии шоиштаи

Дар ҷомеаи инсонӣ барои нигоҳдоштани тартиботи ҷамъиятӣ ва муайян кардани ҳудуди рафтори иштирокчиёни муносибати ҷамъиятӣ қонунҳои гуногунамзун қабул карда мешаванд, ки тавасути онҳо ҳаракатҳои одоман характири ихтиёрӣ ва ҳатмиро ба худ мегиранд. Ҷомеа аз муносибати гуногун иборат мебошад, ки яке аз ин гуна муносибати ин ҳолати мелеоративии заминҳои таъиноти кишоварзӣ буда, танзимномаи ҳуқуқии ин гуна муносибати дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бо санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқии гуногун ба роҳ монда мешавад. Қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи танзими ҳуқуқи ҳолати мелеоративии заминҳои таъиноти кишоварзӣ аз Конститутсия (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқии иборат мебошанд. Бинобар ҳамаи танзими ҳуқуқи ҳолати мелеоративии заминҳои таъиноти кишоварзӣ гуфта, ин таъсиррасонии мақсаднок, мутаашаккилона ва меъёриву арзиширо ба рафтори одоман ва муносибати ҷамъиятӣ менамояд.

Дар ҳолати дуруст ба роҳ мондани танзимномаи ҳуқуқи ҳолати мелеоративии заминҳои таъиноти кишоварзӣ ба пура, оқиллона ва самаранок истифода бурдани заминҳои таъиноти кишоварзӣ ноил шудан мумкин аст. Замин дар соҳаи кишоварзӣ яке аз воситаҳои асосии истеҳсолот ба шумор рафта, ҳосилхез гардонидани он вазифаи ҳар шахси заминисти-фодабаранда бояд ба шумор равад. Аз рӯйи таълимотҳои динӣ агар замин намушуд инсоният ба ҳамаи талаботҳои вҷуддорӣ намекард. Бинобар ҳамаи ҳамаи объектҳои олами моддӣ ивазундаи замин буда наметавонад. Мафҳуми чорабиниҳои мелеоративӣ дар қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон дода шудааст. Мувофиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи танзими давлатии ҳосил-хезгардонии заминҳои таъиноти кишоварзӣ" аз соли 2004 чорабиниҳои мелеоративӣ гуфта - ин тарҳрезӣ, сохтмон, истифода ва таҷдиди системаҳои мелеоративӣ ва иншоотҳои алоҳидаи гидротех-

никӣ, обшор кардани чарогоҳҳо, барпо намудани системаҳои дарахтзорҳои ҷангалӣ барои муҳофизати заминҳои таъиноти кишоварзӣ, гузаронидани корҳои оиди киштбоб намудани замин, бехтар гардонидани хусусияти кимийӣ ва физикии хок, таъмини илмӣ ва истеҳсолии техникӣ корҳои мазкур менамояд.

Дар ҳолати дуруст наандешидани чорабиниҳои мелеоративӣ дар соҳаи кишоварзӣ, боиси паст

истиқодаи замин, аз ҷумла заминҳои кишоварзӣ обӣ ба мақсади ғайрикишоварзӣ сол то сол зиёд шуда истодааст, ки чунин ҳолат боиси паст рафтани истеҳсолоти кишоварзӣ мегардад. Сол то сол зиёд шудани майдони заминҳо, ки ҳолати мелеоративии онҳо бад мебошад, проблемаи дигари ташвишовари соҳаи кишоварзӣ аст, ки сабаби асосии чунин вазъият ташкили ғайриқаноатбахш ҳоҷагидорӣ, дараҷаи паст

ти соҳаи мелеоратсия идоракунии об дар асоси сарҳадҳои гидрологӣ ба роҳ монда шавад. Ҳамчунин зарур аст, ки бо истифода аз заминҳои мусоиди ҳуқуқӣ ва шароити фароҳамовардаи Ҳукумат сармо-ягузориҳои хориҷӣ ва маблағҳои шарикони рушд ҳарчи бештар ҷалб карда шаванд.

Бо мақсади муқамал намудани қонунгузорӣ ва оқиллона истифода бурдани заминҳои таъиноти кишоварзӣ чунин пешниҳодҳо

Мақдамзоҳир БОЕВ
муаллими калони кафедраи ҳуқуқи нақлиёт ва ҳуқуқи истифодаи сарватҳои табиӣ

ТАНЗИМИ ҲУҚУҚИИ ҲОЛАТИ МЕЛИОРАТИВИИ ЗАМИНҲОИ ТАЪИНОТИ КИШОВАРЗӢ

шудани истеҳсолоти кишоварзӣ аз заминҳои таъиноти кишоварзӣ дошта ба заминҳои партову шӯрҳо табдил ёфтани онҳо мегардад. Бинобар ҳамаи бехтар гардонидани истифодаи оқиллона ва самаранокӣ заминҳои мавҷуда, ҳолати мелиоративии заминҳои қорами обӣ, аз худ намудани заминҳои нав ва дар асоси барномаҳои соҳавӣ афзоиш додани истеҳсоли маҳсулоти кишоварзӣ, аз ҷумла роҳҳои асосии таъмин кардани пешрафти соҳаи кишоварзӣ мебошад. Инчунин гуфта бамаварид аст, ки барои дар ҳолати хуб нигоҳ доштани ҳолати мелеоративии заминҳои таъиноти кишоварзӣ бояд шабакаҳои обӣ дар муҳлати муайян тоза ва барои ин соҳа мутобик гардонда шаванд.

Мувофиқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон зеро мафҳуми шабакаҳои обӣ ин маҷмуи иншоотҳои обӣ, захбӯру захкашо, қубурҳо, каналҳо, обанборҳо, иншоотҳои гидротехникӣ, пойгоҳҳо ва ҷоҳои обкашӣ, хатҳои интиқоли барқ ва алоқа, роҳҳо, кӯпрукҳо, иморатҳо ва дигар инфраструктураи марбутӣ ҳоҷагии об фаҳмида мешавад.

Бо вучуди чораҳои андешидашуда дар бисёр шахру ноҳияҳо

ҳизматрасонӣ техникаи обрасонӣ ва дар сатҳи зарурӣ фаъолият накардани шабакаҳои ирригатсионӣ мебошад. Масалан, таҳлилҳои сари ин масъала нишон доданд, ки соли 2010 дар кишвар зиёда аз 19 ҳазор гектар заминҳои қорами аз гариши кишоварзӣ берун мондаанд. Ба ғайр аз ин, солҳои охир 32 ҳазор гектар заминҳои кишоварзӣ, аз ҷумла 24 ҳазор гектар заминҳои обӣ ба заминҳои партов мубаддал гардидаанд. Ҳол он ки Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳоҷагиҳо, ки заминҳои онҳо бад воститаи насосҳои обӣ мебошанд, дар бахши пардохти маблағи барқ имтиёзо муайян намушад. Ин масъала дар модаи 35-и Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи ҳоҷагиҳои деҳқонӣ" аз 19-уми майи соли 2009 чунин муқаррар шудааст. Ҳоҷагиҳои деҳқонӣ (фермерӣ) тибқи тартиб ва шарҳҳои муайянбардаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз пардохти пайваст кардани иқтисоди қувваи барқ, обрасонӣ (бе истифодаи иншоотҳои дастгоҳҳои техникӣ) озод мебошад.

Бинобар ин, бо мақсади ҷалби тадриҷии ин масъала пешниҳод мегардад, ки дар раванди ислоҳ-

қобили қабул мебошанд:

-Эҳтиёҷоти давлатӣ, аз он ҷумла номгӯии барномаҳои мақсаднок давлатие, ки ҳаҷми маблағгузориҳои онҳо аз ҳисоби буҷети давлатӣ дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи буҷети давлатӣ" барои давраи банақшагири пешбинӣ мегардад. Лекин барои гузаронидани чорабиниҳои мелеоративии заминҳои таъиноти кишоварзӣ дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи буҷети давлатӣ" маблағи ҷудо карда намушад. Агар дар ин самт маблағ ҷудо карда шавад ба манфиати қор ҳоҷад буд.

Инчунин бояд давлат дар ин самт бетарафиро ҷонибдорӣ накунад, барои он ки ягона роҳи танзими ин соҳа ин қабули Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи мелеоратсия" мебошад. Дар ин ҷо матлаб аз он иборат аст, ки агар қонун қабул кунем ва тамоми чорабиниҳои мелеоративиро муқаррар ва оммафаҳм намоём, мардҳои кишоварз ин гуруҳи чорабиниҳо ба хубӣ дарк мекунанд ва таҷрибаи давлатҳои пешрафта ба монанди Россия, Белорусия нишон дод, ки онҳо қонун "Дар бораи мелеоратсия" доранд ва тан-

зимномаи ҳолати мелеоративии заминҳои таъиноти кишоварзӣ тавассути ҳамаи қонун бамақсад бароварда мешавад. Дар ба-робари ин гуфтаҳо тағйиротҳои дар сохтори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон бавҷудодама дар соли ҷорӣ моро водор мекунанд, ки ҳарчи зудтар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи мелеоратсия" ва обёркунии заминҳои таъиноти кишоварзиро" қабул намоём.

Пешниҳод карда мешавад, ки дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи танзими давлатии ҳосилхезгардонии заминҳои таъиноти кишоварзӣ" гузаронидани чорабиниҳои мелеоративӣ, ҳуқуқ не балки ҳамчун ӯҳдадорӣ заминисти-фодабаранда муқаррар карда шавад. Барои он ки оқиллона, пура ва самаранок истифода бурдани замин аз чорабиниҳои мелеоративӣ вобастагии дорад. Инчунин гуфтан ҷои аст, ки ба аъзо ва дигар истифодабарандагони об умӯзонидани роҳҳои сарфхорои обӣ, истифодабарии техника, маданияти обёркунии ва технологияи нави обёркунии заминҳо ба роҳ монда шавад.

Ҳуқуқҳои фитрий аз лаҳзаи таваллуд ба инсон тааллуқ дорад ва новобаста аз хоҳиши давлат, шахс ё мақома ба вучуд меояд ва ҳеҷ кас низ барои ба вучуд омадани ҳуқуқҳои фитрии инсон ва шаҳраванд монъе шуда ҳам наметавонад. Зеро шарифтарин мавҷудоте, ки Худоиҷанд офаридааст, ин инсон мебошад. Дигар, тамоми ҳаётие, ки дар рӯйи олам мавҷуд аст, барои дарки инсон офарида шудааст ва чизеро аз арзиши ҳуқуқу озодиҳои фитрии инсон боло ҳисобидан ғайри имкон аст. Чунки ба ҳуқуқҳои фитрии инсон ҳаёт, қадр, номус, озодӣ ва монанди инҳо дохил мешаванд. Ҳаёт гуфта, ин зиндагӣ ва умри инсон дар назар дошта мешавад, ки аз муҳимтарин ҳаққи инсон буда, бидуни он дигар ҳуқуқҳои вучуд дошта наметавонад ва касе ҳам ӯро аз ин неъмат маҳрум карда наметавонад.

Аммо афсӯс, ки таърихи саҳифаҳои нагин ҳам дорад. Дар давраҳои қадим аз ҷумла Рим, Бобулистон, Чин, ва монанди ин гуруҳи аҳолие (ғуломон) мавҷуд буд, ки онҳо аз ҳуқуқҳои фитрии худ маҳрум буданд. Аз ҳуқуқу озодиҳо маҳрум будани онҳо дар қонунҳои худ ба тариқи расмӣ эълон намуда буданд. Масалан, дар Қонуни Хаммурапи гуломро дар баробари мол баррасӣ мекарданд ва гуломонро озодона метавонистанд мусодира кунанд, осеби ҷисмонӣ расонанд ва ё ба қатл расонанд. Римӣ Қадим бошад, мақоми озодиҳои ҳамаи аҳолиро ба аҳолии озод ва гуломон худо намуда буданд. Гуломон ҳамчун моликияти ҳоҷа баррасӣ мегардиданд, ҳоҷа нисбат ба гулом ҳокимияти номаҳдуд дошт, гулом ҳаққи оиладоршавӣ ва соҳибӣ амвол шуданро низ надошт. Дар давраи ҷағғи дуқоми ҳаҷон фашистони олмонӣ низ сиёсати миллатгарӣ ва наҷодпарастиро пеш гирифта, нест кардани наҷодҳои "пастро" ба қавле қонунӣ намуда буданд.

ДАҲЛНОПАЗИРИИ ҲУҚУҚҲОИ ФИТРИИ ИНСОН ДАР ҶОМЕАИ МУОСИРИ

Ҳамин тариқ, бо гузашти рӯзҳо, солҳо ва асрҳо инсон баҳри ҳуқуқу озодиҳои фитрии худ, ки онҳо дахлнопазиранд ва бидуни хоҳишу иродаи касе ба инсон тааллуқ дорад, мубориза бурда, имрӯз ҷомеаеро бунёд сохтанд, ки инсон озодона наметавонад аз ҳуқуқу озодиҳои фитрии худ истифода барад, чунки онҳо дар санадҳои дохили давлатӣ ва байналмилалӣ мустаҳкам карда шудаанд. Махсусан, дар модаи 2-юми Эълумияи умумии ҳуқуқи башар омадааст, ки ҳар як инсон бояд бидуни тафовуте, махсусан аз лиҳози наҷод, ранги пӯст, ҷинсият, забон, дин, ақдаи сиёсӣ ё ақдаи дигар, асли миллӣ ё иҷтимоӣ, вазъӣ молӣ, хонаводагӣ ё вазъӣ дигар тамоми ҳуқуқ ва тамоми озодиҳои бод дошта бошад.

Дар асоси ҳамаи меъёрҳои ҳуқуқӣ метавон гуфт, ки ҳуқуқ ҳамчун шакли ифодаи озодии инсон дар ҷамъитҳоме имконпазир аст, ки одоман дар воқеъ озод зиндагӣ мекунанд. Бе ҳуқуқу озодиҳои инсон, ҳуқуқ ҷой надорад. Вале қонуни инкишофи ҷомеаи инсонӣ чунин аст, ки бо пешрафти ҷомеаи инсонӣ роҳ ба ҳайси шахсият мешиносад ва бинобар ҳамаи дар охири асри XX ҳуқуқҳои инсон ба ҳаёси нишондиҳандаи пешрафти камолоти ин ё он ҷомеа баромад карда, ҳамчун арзиши башарӣ ба мадди аввал баромадаанд.

Бесабаб нест, ки дар Тоҷикистони соҳибистиқлол ҳоло ба ҳуқуқҳои инсон, воқеияту кафолати онҳо тавачҷуҳи ҳосеае зоҳир мегардад ва махсусан дар қисми 2-юми мод-

даи 5-уми Конститутсияи (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон омадааст, ки ҳаёт, қадр, номус ва дигар ҳуқуқҳои фитрии инсон дахлнопазиранд. Дахлнопазир будани ҳуқуқу озодиҳои фитрии инсон маънои онро дорад, ки ҳеҷ давлат ва ё касе ин ҳуқуқро бекор карда наметавонад ва бидуни хоҳишу иродаи онҳо ба вучуд меояд. Бо дахлнопазир эълон намудани ҳаёти инсон муҳимтарин арзиши инсонӣ-ҳаётӣ, зиндагӣ ва умри инсон ҳимоя карда мешавад. Ҳаёти инсон бузургтарин неъмат аст, ки бидуни ин дигар арзишу ченакҳо қимати худро гум мекунанд.

Ҳамин тариқ бояд зикр намуд, ки ҳуқуқҳои фитрии инсон миллий шуда наметавонад, онҳо мутааллиқи тамоми одамони замин, новобаста аз мансубияти миллий мебошад. Ҳар як инсон чун вучуди биологӣ ҳуқуқ ба ҳаёт дорад, новобаста аз он, ки ӯ амриқойӣ, франсуз, олмонӣ ё тоҷик аст. Ҳуқуқҳои инсон маҳдудияти наҷодӣ низ надорад, ҳам сибҳлӯстон ва ҳам сафедлӯстон ҳам ҳаққи зиндагӣ қардан доранд. Акнун дар ҷаҳони муосир фитрий будани ҳуқуқ мазмуни фардӣ пайдо карда, бо табиати инсон (на иродаи қонунгузор) пайваст карда мешавад ва ҳамин тариқ ҳуқуқҳои фитрии инсон мунтазам дар санадҳои ҳуқуқии дохили давлатӣ ва байналмилалӣ мустаҳкам шудаанд, аз қабили: Эълумияи Вирджиния (с. 1776), Конститутсияи ИМА (1787), Эълумияи ҳуқуқҳои инсон ва шаҳраванди Фаронса (с.1789), Эълумияи умумии ҳуқуқи башар (с. 948), Конве-

сияи байналмилалӣ дар бораи барҳам додани тамоми шаклҳои таъбири наҷодӣ (с.1965), Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои фитрий ва сиёсӣ (1966), Конвенсияи зидди шиканҷа ва дигар намуҳои муносибат ва қазои бераҳмона, ғайринисонӣ ё таҳрику-нандаи шаъну шароф (с.1975), аз он ҷумла, бо бии 2-юми Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳраванд бахшида шудааст.

Бо ба инобат гирифтани чунин санадҳои дохилидавлативу байналмилалӣ инсон ва ҳуқуқу озодиҳои ӯ дар Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон санаи 22-юми январи соли 2003 ба тариқи расмӣ арзиши олий эълон карда шуд ва шинохти тамоми арзишҳои дигар дар доираи манфиат ва манзалати он имконпазир мегардад. Зеро бе арзиши олий эълон намудани инсон таъмини волиятӣ кадр манзалати он имконпазир аст. Бинобар ҳамаи ҳеҷ як манфиат, неъмат ва дорой аз инсон ва ҳуқуқу озодиҳои ӯ боло буда наметавонад. Ҳама чиз дар давлат ва ҷомеа барои қонеъ гардонидани талаботи инсон равона карда мешавад.

Машарипов САЪДӢ
ассистенти кафедраи назария ва таърихи давлат ва ҳуқуқ

АДОЛАТИ СУДӢ ДАР ЗАМОНИ ХАЛИФАҶОИ РОШИДИН

Ислом, ки ба маънии итоат, тавозуъ, фармонбардорӣ аст, яке аз динҳои яқлопарастии ҷаҳонӣ буда, дар асри 7 дар нимҷазираи Арабистон дар муҳити қаблаҳои араб пайдо шудааст. Асосгузори он Муҳаммад ибни Абдуллоҳ (570-632) мебошад. Азбаски дар ислми ибтидоӣ ғояҳои иҷтимоии бародарӣ, баробарӣ, нақӯрӣ, адолатпарварӣ, шафқату эҳтиром ба яқдигар тарғибу тақин шуда, зугму ситам, рикорӣ, дуругтӯӣ, ришвахӯрӣ ба зерӣ тозиёна танқид афтада буд, мардуми нимҷазираи Арабистон ва баъдтар қавмҳои эронӣ ҳам онро писандида қабул карданд. Пайдоиши ислом омилҳои сиёсӣ, иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва фарҳангӣ дошт. Ислом тавонист ба ҷангу низоъҳои қаблаҳои араб ҳолима гузошта, давлати муттаҳидаи арабҳо, яъне Хилофати Арабҳоро ташкил диҳад.

Пас аз даргузаштани Муҳаммад пайғамбар дар соли 632 нахустин давлати пуриқтисодӣ арабӣ, яъне давлати теократии Хилофати Араб таъсис дода шуд. Давлати наваъсисро нахуст, халифаҳо, яъне ҷонишинҳои пайғамбар - "хулафои рошиддин": Абубақр, Умар, Усмон ва Али идора кардаанд.

Дар замони хилофати Абубақри Сиддиқ (632-634) адолат аз ҷониби судҳо ба амал бароварда намешуд ва танҳо аввалин шахсе, ки дар аҳди Абубақр вазифаи қозигиро ба уҳда дошт Умар буд. Умар ал-Хатоб (585-644) шахсияти барҷастаи олами Ислмо, дувиноми халифай Рошид ва созаандаи тамаддуни исломист. Ӯ дар солҳои 634-644 сарвари давлати (хилофат) исломиро ба уҳда гирифт ва дар баёни ҳақ камназир буд. Бо қарори ӯ аввалин девонҳои доими мамлакати исломӣ таъсис ёфтанд ва инчунин аввалин мақомоти суди исломӣ ташкил ёфт. Пас аз ташкил шудани мақомоти мазкур, адолати судиро судҳо ба амал мебароварданд. Ногуфта намонанд, ки Умар аввалин шахсе буд, ки қозии мусалмононоро таъин намуд. Ба мансаби қозии шахсе таъин карда мешуд, ки дониши мукаммалӣ динӣ дошта, сарчашмаҳои ҳуқуқи исломиро хуб медонист. Ҷамчунин, судҳои оливи давлат халифа ба ҳисоб меомафт, чунки ӯ метавонист ҳар як парвандаро баррасӣ намуда, аз рӯйи он ҳукм кунад ва инчунин аз болои дигар судҳо (қозӣ) назорат мебуд.

Судҳо дар он замон танҳо бо шарият таъин карда, адолати судиро ба амал мебароварданд. Шарият сарчашмаи асосии ҳуқуқи исломӣ буда, онро бо ду васила мешиносем: яке Куръон ва дигаре суннат, ки сарчашмаҳои аввалиндараҷа ба ҳисоб меомад. Ва тавре ки медонем Куръони Қарим каломи Худост ва як-як алфози он аз назди Худои мутаълоӣ омада аст, вале мақсуд аз суннат ривоятҳои ҳақиқӣ, ки аз Расули Акрам (салаллоҳу алайҳи ва саллам) ба мо расидааст. Сарчашмаҳои дуюминдараҷаро илми фикҳ, ки аз иҷмаъ, иҷтиҳод, фатво ва қиёс таркиб ёфтааст, ташкил медиҳанд.

Инчунин адолатро чи дар муфотиҳаи судӣ ва ғайр аз он "Амирулмуъминин", яъне Умар ба амал мебаровард, ки бисёр сарчашмаҳо ва қиссаҳои таърихӣ гувоҳи онанд. Ба унвони мисол: Яке аз додҳои ба назди ҳазрати Умар барои шикоят аз фарзанди Амр ибни Ос, ки воли Миср буд, меояд. Зеро фарзанди воли Миср Муҳаммад ибни Ос ӯро ба хотири он, ки дар мусобиқаи аспдавонӣ сабақт намудааст, тозиёна мезанад. Он мард масеҳӣ буд ва аз болои яке аз ашрофзодагон мусалмон ба ҳазрати Умар шикоят ва додҳои мекунад. Анас ибни Молик ривоят мекунад, ки ҳазрати Умар ба суҳанони он масеҳии қибтӣ гӯш дода ба вай меғӯяд, ки ин чо бимон. Сипас, ба сӯйи Миср қосид мефиристанд. То Амр ибни Ос ҳанӯро фарзандаш ба Мадина оянд. Сипас, ҳанӯро бо он марди масеҳии шикояткунанда рӯбарӯ мекунад. Чун Муҳаммад ибни Ос ба гуноҳи кардааш иқдор мешавад, ҳазрати Умар тозиёна дар дасташ бударо бо он марди масеҳӣ медиҳад ва меғӯяд: Ин ту ва ин он ашрофзодае, ки туро беғунҷаи зада аст. Инак ӯро бо дасти худ ва бо ин тозиёна бизан ва қасосатро бирӣ! Он марди масеҳӣ тозиёнаро гирифта дар ҳузурӣ мардум ба задани фарзанди воли Миср шуруъ кард. Ҳазрати Умар фармуд:

- Бизан фарзанди ашрофро! Бизан бар

фарқи сари Амр ибни Ос! Чӣ фарзандаш туро бесабаб зад ва ҳоло он ки ӯ дар он чо қудрат дорад! Он марди масеҳӣ гуфт:

- Эй амирулмуъминин ман он шахсоро, ки маро зада буд, задам. Ҳазрати Умар фармуд:

- Ба Худо қасам, агар ин фармонраворо мезадӣ туро аз задан боз намедоштам, то он ки худат боз наистӣ. Пас аз он рӯ ба Амр ибни Ос намуда ҷумлае гуфт, ки таърихи башар ҷуз аз забони Умар аз касе нашунда буд ва ҳамеша то абад ба номи ӯ бо оби зар онро сабт намудааст. Гуфт:

- Эй Амр! Аз қай вақт мардумро гулом ва бардаи худ кардаед ва ҳол он ки модаронаш онҳоро озод таваллуд намудаанд? Ин қисса аз он шаходат медиҳад, ки дар додҳои Умар (р) хамагон баробар буданд.

Ин аст, ки ҳама вақт дар баробари гирифтани номаш (Умар), лақаби шуҷоъу ҳақпарасту одил ва адолатпеша ҳамроҳ карда мешавад. Умар дар ҳар шаҳре, ки дар иттиҳоди ӯ буд, судҳо ташкил дода ва адолати судиро аз онҳо талаб менамуд, ки мактубҳои ӯ ин суҳаноро тавзеҳ медиҳанд. Миёни мактубҳои Умар ал-Хатоб номаи ба Абу Мусо ал-Ашарӣ ки вазифаи қозии шаҳри Басраро бар уҳда дошт, фарқ мекунад. Ин ҳуҷҷат аз асрҳои аввали ислом машҳур аст. Он чун намунаи оливи

дарк кардани асосҳои ҳуқуқӣ ва принсипҳои адолати судии исломӣ буда, дар шакли бисёр мухтасар тавзеҳ гардидааст.

Дар номаи мазкур ба иерархияи сарчашмаҳои ҳуқуқ тавзеҳи хоҳир мегардад ва дар баробари ин талабот нисбат ба судья ва тартиби муфотиҳаи судӣ, ки ба иқтибосҳои мутааллиқ ба меъёрҳои баробариву адолат асоснок гардидаанд, низ ифода мегардад. Меҳоҳам, ки яқчанд қоидаи ин мактубро ҳамчун намуна бибарам, ки чунин ибтидо мегардад:

"Барҳақ аст, ки адолат уҳдадориест, ки Худованд ба мусалмонон воғузоштад, он бояд аз рӯйи меъёрҳои Куръон ва дар асоси пайравӣ аз суннати паёмбар Муҳаммад (с) ба амал бароварда шавад". Ин қоида аз он шаходат медиҳад, ки судьяҳо дар замони Умар (р) беғараз буда, барои ба амал баровардани адолати судӣ, танҳо бо шарият таъин менамуданд, ки имрӯз дар Тоҷикистони мо ҳам судьяҳо дар ба амал баровардани адолати судӣ танҳо бо қонун итоат мекунанд (моддаи 87-и Конститутсия).

Инчунин Умар дар номаи зикршуда, ба Абу Мусо ал-Ашарӣ фармон медиҳад, ки "Ба ҳама мардум баробар муносибат кун ва гуфтугӯро бо онҳо дар як вақт дар як самт ба таври баробар анҷом деҳ", ки ин аз он шаходат медиҳад, ки ҳама дар назди суд ва шарият баробаранд, ки қонуни асосии мо ҳам инро матраҳ намудааст (моддаи 17-и Конститутсия).

Дар охири мактуб Умар (р) ба Абу Мусо ал-Ашарӣ насиҳат ва ҷиғанагии касби судьягиро ба ӯ муайян мекунанд, ки чунин аст: "Аз ғазба ва ҳаҷҷони барзиёд қанораҷӯӣ намо, ҳангоми муфотиҳаи судӣ ба мардуми лашро ва азияте нарасон ва сари ғазбаи пешро бигир. Шахсе, ки самимона баҳри суботи ҳуқуқ талош меварзад ва ҳатто дар ин роҳ бар зиди хеш ва манфиатҳои саъй мекунанд, Худованд ӯро дар байни мардум болотар мегардонад ва шахсе, ки ба худ бо ҳар роҳ шакли қаззоберо касб карданӣ мешавад ва он ки худ ҷизеро доронамешавад, Худованд ӯро бешариф мекӯнад. Барҳақ, Худованди Бузург аз бандогонаш танҳо ниятҳои рафтороро мепазирад, ки беғараз, самимона ва рост хастанд. Ту бояд танҳо дар фикри ҳамон тӯғфа бошӣ, ки аз тарафи Худованд ӯро ба зуди мегирӣ, яъне ризқу рӯзи Худо ва инчунин лутфи беандозаи ӯ. Бигзор боливи сари ту сулҳу ошош ва қаромати Худованд бошад".

**Азимҷон
ҶУРАЕВ**
донишҷӯи
курси 1-уми
факултети
хуқуқшиносӣ

Мувофиқи моддаи якуми Конститутсияи (Сарқонуни) кишвар Ҷумҳурии Тоҷикистон давлати соҳибхитӣро, демократӣ, ҳуқуқбунёд, дунявӣ ва ягона мебошад. Воқеан эъморӣ Тоҷикистон чун давлати ҳуқуқбунёд орузу омори ҳар як шаҳрванди ватандӯсту меҳанпараст буд ва он ба осонӣ муяссар нашудааст. Хушбахтона, имрӯзҳо кишвари моро дар арсаи байналмилалӣ чун давлати мустақилу озод мешиносанд ва эътироф мекунанд. Ҳатто баъзе ташаббусҳо низ дар сатҳи байналмилалӣ аз ҷониби Тоҷикистон гузошта шуда буданд, ки то имрӯз натоқи онҳо аз ҷониби ҷомеаи ҷаҳонӣ эҳсос мешавад. Одатан асоси давлати ҳуқуқбунёд роҳи ҳуқумронии ҳуқуқташкил медиҳад. Мусаллам аст, ки замони мусирро бе танзими ҳуқуқӣ тасаввур кардан ғайриимкон аст. Ҳуқуқ асоси банизомоварии тамоми муносибатҳои доништа шудааст. Ҷумҳурии Тоҷикистон низ чун узви ҷудонашавандаи ҷомеаи ҷаҳонӣ танзими тамоми соҳаҳои ҳаёти иҷтимоиро дар қабули санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқӣ мебинад, ки ин нишонаи тақмили соҳи ҳуқуқбунёдӣ ҳоҳид буд. Дар баробари ин қонунгузориҳои миллӣ мо бо низоми санадҳои байналмилалӣ наздики басо қавӣ дорад. Дар қисми 3 моддаи 10 Конститутсияи (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар шудааст, ки санадҳои байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳ

ФАЗОИ ХУҚУҚИИ ТОҶИКИСТОН

оро эътироф кардааст, қисми таркибии низоми ҳуқуқии ҷумҳуриро ташкил медиҳад. Ин муқаррароти Конститутсияи далели он аст, ки низоми ҳуқуқии ҷумҳурии мо аз низоми санадҳои байналмилалӣ ҷудонашаванда мебошад. Айни ҳол аз лиҳозии санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқӣ мо қариб, ки ба санадҳои байналмилалӣ дар як сатҳ қарор дорем. Бинобар ин ҳоло зарур аст, ки акун механизмҳои, ки иҷроӣ яҷела ва дақиқи қонунҳоро таъмин месозанд, пурзур намоем. Ин яке аз роҳҳои афзалиятнок ва муҳими таъмини қонуният ва тартиботи ҳуқуқӣ ба шумор меравад.

Пахлуи дигари маъсала, ки бояд таҳлил намоем ин сатҳи ҳуқуқдарномаҳои аҳоли мебошад. Кишваре, ки дар он аҳолиаш дорои маданияту шуури ҳуқуқӣ зарурӣ нест, дар он ҷой эъморӣ давлати ҳуқуқбунёд ғайриимкон аст. Ин маънои паст будани маданияту шуури ҳуқуқӣ ҳалқӣ Тоҷикистонро надорад. Ҳадаф аз ин гуфтаҳои дарёфти роҳҳои тақимидиҳии вазъи мавҷуда мебошад. Ин имконият

медиҳад, ки қонуншиканиҳо кам ба назар расанд ва нақши санадҳои меъёрӣ дар ҳаёт бештар эҳсос шаванд. Шояд яке аз роҳҳои асосӣ ворид намудани маъсалаи мазкур ба барномаҳои давлатӣ бошад.

Ҷойи шубҳа нест, ки дар ҳаёти ҳуқуқии кишвар нақши факултети ҳуқуқшиносӣ Донишгоҳи миллии басо бузург аст. Ин даргоҳ мутахассисони зиёдеро ба воя расонида, барои рушду равнақи соҳаҳои гуногун равона намудааст. Хушбахтона, солҳои охир дар факултет шумораи ихтисосҳои зиёд шуда истодаанд. Умедворем ин барои рушди соҳаҳои минбаъдаи ҳаёти ҳуқуқии Тоҷикистон нақши сазовор мегузорад. Профессор Искандаров З дар китоби худ "Асосҳои фаёолияти адвокатӣ" меғӯяд: «Садои адвокат садои халқ аст». Айни ҳол факултети ҳуқуқшиносӣ махсус адвокат омода наменамояд. Аммо қонунгузориҳои муфотиҳаи принсипи мувоҳисавиро муқаррар менамоянд, ки бе адвокатҳои соҳибмалака амалии принсипи мазкурро мушоҳида намудан басо душвор аст. Бинобар ин зарурати ташкили шӯъбаи махсус, ки адвокатҳои донишмандоро омода созад, ба миён омадааст. Модоме, ки садои адвокат садои халқ бошад, пас ин садоро устувор бояд кард.

Азиззода Хушвахтҷон Шариф
донишҷӯи курси 4,
факултети хуқуқшиносӣ

ИФТИХОРИ ФАКУЛТЕТИ ҲУҚУҚШИНОСӢ

Аз 12 то 14-уми марти соли ҷорӣ беш аз сад нафар донишҷӯи кишвар барои дарёфти Ҷоми Академияи илмҳои Тоҷикистон байни ҳам ҷува озмуданд. Факултети ҳуқуқшиносии ДМТ-ро дар ин озмун донишҷӯи курси 4-и факултет Шарифов Манучеҳр муаррифӣ намуд.

Шарифов Манучеҳр донишҷӯи курси 4-и факултети ҳуқуқшиносии соҳибӣ ҷои аввал дар соҳаи ҳуқуқгардид ва ҷому дипломи Академияи илмҳои ҶТ-ро соҳиб шуд.

Хотиррасон мешавем, ки Шарифов Манучеҳр яке аз донишҷӯёни аълоҳои факултет буда, дар қорҳои ҷамъияти фа-

култет фаъолна иштирок мекунад.

Иштирокчиёни ин олимпиада ба ғайр аз дарёфти Ҷоми Фахрии Академияи илмҳо бо дипломи Академияи илмҳо низ мукофотида шуданд. Ғолибони олимпиада метавонанд берун аз конкурси ба аспирантура ва магистратураи Академияи илмҳои Ҷумҳурии дохил шаванд.

Садорати факултети ҳуқуқшиносии, устодону кормандони факултет Шарифов Манучеҳрро барои ғолибияташ дар ин олимпиадаи ҷумҳуриявӣ табрик намуда, ба ӯ дар ҷодаи илм қомебиҳои нав ба нав роҳ хоҳанд.

НАВРҶӢ ВА ТАЪРИХИ ПАЙДОИШИ ОН

*Иди Наврӯз аст, олам сабзу гулгунҷӯш шуд,
Рӯйи гулро дида, булбул масту ҳам мадхӯш шуд.
Тухми ҳар ҷизе, ки дар хок аст,
сар бар мекунад,
Воӣи тухми одаӣ, андар лаҳад хомӯш шуд.*

Ҳар як миллату давлат дар таърихи ниёғони худ ҷашнҳои дорад, ки бо истиқбол гирифтани онҳо аз фарҳанги чандҳазорсолаи худ огоҳ шуда, ба ин васила тухми худшиносии миллиро дар қалби наслҳои оянда ҷой мекунад. Ҳамин тавр мо бояд таърихи Наврӯзро, ки ҳамчун ҷашни миллии мо ҳар сол қайд мешавад, хуб донем ва огаҳӣ дошта бошем, ки баргузориҳои ин ҷашн кадом рӯз аст ва ҷаро оро Наврӯз менаманд.

Ҷашни Наврӯз яке аз суннатҳои писандидаву интишорёфта ва неки тоҷикон аст, ки пайдоиш, густириш ва мақому манзалапаш дар фарҳанги ниёғон таърихи панҷҳазорсола дорад. Роҷеъ ба ин ҷашни ба дилҳо наздики мардумӣ аз қадимтарин сарчашмаҳои таърихи маълумтро ба таври ривоят ҳам бошад, дарёфт намудан мумкин аст. Масалан, дар "Занд Авесто" ривоят омадааст, ки тибқи он ба мабдаи муқаддас ва тавонотарини тавоноху Хурмузд (Ахурамаздо баъди се ҳазор соли подшоҳӣ аз ҷониби мабдаи ҷаҳолат ва торикӣ Аҳриман тааруз сурат мегирад. Мабдаи неки ва равшанӣ Хурмузд ба мақсади маҳви Аҳриман равшаниро пайдо намуда, алайҳи Аҳриман равона менамояд. Равшанӣ торикиро, ки мағлуб мекунад, оламу рӯзи мунаввар мегардонад. Гуё ҳамин рӯзи пайдоиши равшании нахустин Наврӯз мебошад. Албатта, ин ривоят беҳуда арзи вуҷуд накардааст, чунки равшанӣ рамзи ҳастӣ, рӯзгори осуда ва дастболо шудани зиндагӣ бар марг аст. Тавре ки мусаллам аст, дар тӯли чандин ҳазору мардумони ориёӣ ҳамеша кӯшиш ба ҳарҷ медеданд, ки Наврӯзро тибқи анъаноти ниёғон ба маросимҳои хосасти истиқбол бинамоянд. Ақидае роҷӯ буд, ки ҳар ҳонадон, ҳар касе рӯзи аввалини сол Наврӯзро ба шодмониву фаровонии гизо ва сарчамъ ба аҳли хонавода истиқбол намояд, тамоми сол рӯзгораш осуда, хонааш обод монда, ноҳушиву дасткутоҳӣ ба хонадонаш роҳ намеёфтааст, тамоми сол хайру баракат

ва фаровонӣ манзили ӯро тарк намеғуфтааст. Инчунин мардум кӯшиш мекарданд, ки дар Наврӯз босаховат бошанд, дилзору бешафқат набошанд. Чунки тибқи ақидаи ниёғон-Наврӯз рамзи неки, покӣ, эҳёи олами хуфта будааст. Наврӯз аз қадимтарин ҷашнҳои мардуми ориёист, ки ба оғози солшумории шамсӣ ба яқуми ҳоқи

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ПРАЗДНИК "НАВРУЗ" - ЯРКИЙ ПРИМЕР МЕЖКУЛЬТУРНОГО ДИАЛОГА

Праздник "Наврӯз" является одним из величайших праздников всего человечества, который имеет 5000-летнюю историю. Наврӯз - универсальный праздник народов всей земли, праздник добра и света, праздник надежд, плодородия, согласия и мира. В каждом доме Наврӯз связан с новыми планами на добрую жизнь, на созидательность и процветание.

Отрадно, что на 64-ой Генеральной Конференции ООН 19 февраля 2010 года, по инициативе ряда стран, в том числе Республика Таджикистан, была принята резолюция ООН, провозгласившая Наврӯз "Международным праздником всех народов". 30 сентября 2009 года, по инициативе стран, ратифицировавших Конвенцию о нематериальном культурном наследии, наряду с 76 объектами мирового нематериального культурного наследия "Наврӯз" был включен в международный список ЮНЕСКО и была принята специальная резолюция по сохранению и празднованию международного праздника Наврӯз.

Не секрет, что общность традиций всегда сплачивает народы между собой. У этих народов по отношению к друг другу постепенно формируется некое братское отношение. И тем самым открывается диалог между людьми. Всё это побуждает к уважению культурного разнообразия и творчества человечества.

Празднование славного дня Наврӯз является наиболее почитаемой традицией и бесподобным из множества прекрасных, дошедших до нас из глубин веков, обычаев и обрядов таджиков. Этот праздник, прежде всего, символизирует пробуждение природы, цветание и молодость мира и людей. В современном Таджикистане празднованию Наврӯза придан официальный статус, и дни празднования Наврӯза считаются выходными.

Наврӯз является хорошим стимулом в пробуждение силы духа, поэтому занимает важ-

ное место воспитании подрастающего поколения, которому последнее время уделяется особое внимание.

Наврӯз сопровождается приготовлениями специальных угощений, главным образом состоящих из растительной пищи. Особое место принадлежит пшенице, которую заблаговременно приготавливают. Из проросшей пшеницы готовится блюдо суманак (smanak), который во всех отношениях можно назвать символом Наврӯза.

Уникальность и неповторимость обычаев, традиций и атрибутов Наврӯза, которые сохранились, и дошли до наших дней стало атрибутом пристального внимания государств и неправительственных организаций.

Пользуясь случаем я от всей души поздравляю своих соотечественников, преподавателей и студентов юридического факультета с этим замечательным праздником Наврӯз.

Пусть он станет для Вас символом весеннего обновления, торжества, любви, плодородия и дружбы!

Пусть Наврӯз дарит каждому из вас надежду на лучшее, веру в успешную реализацию задуманных дел!!!

Отабоева МАДИНА
студентка 2-го курса юридического факультета

Муассис:
факултети
ҳуқуқшиносии ДМТ
www.law.tnu.tj

и.в. сармуҳаррир:
**Ҷаҳонгир
Саъдизода**

jahon.1967@mail.ru

Тарроҳ:
Ҳамидулло
АЗИЗОВ

ҲАЙАТИ ТАҲРИРИЯ:
Насурдинов Э. С. дотсент, декани факултети ҳуқуқшиносии;
Сафаров Б.А. дотсент, муовини ректор оид ба илм;
Қурбонов Қ.Б. муовини декан оид ба илм;
Қамолов И. И. дотсенти кафедраи назария ва таърихи давлат ва ҳуқуқ;
Сулаймонов Ф. С. дотсенти кафедраи ҳуқуқи байналмилалӣ;

ҲАЙАТИ МУШОВАРА:

Саидов Н. С. Вазирӣ муарифи ҶТ, профессор;
Давлатов Ҷ. М. мушовири давлатии Президенти ҶТ оид ба сиёсати ҳуқуқӣ;
Имомов М. С. ректори ДМТ, профессор, узви вобастаи АИ ҶТ;
Тоҳиров Ф. Т. профессор, академики АИ ҶТ;
Маҳмутов М. А. профессор, академики АИ ҶТ, раиси Суди Конституционии ҶТ;
Диноршоев М. профессор, академики АИ ҶТ.

Рӯнома дар Вазорати фарҳанги ҶТ таҳти №0336/рз аз 28-уми феврالی соли 2013 ба қайд гирифта шудааст. Нишонии идора: ш.Душанбе, Буни Ҳисорак, Шаҳраки Донишҷӯён, факултети ҳуқуқшиносии ДМТ.
Телефон: 985-38-38-67, 918-56-07-07. Теъдод: 1000